Erich Friedrich

Ema ohwer

Kriminaalromaan

1937

Kirjastus O.-Ü. „Kaja“ väljaanne, Tallinnas.

2.

A.-S. „Ühiselu" trükk, Tallinn.

I osa.

1.

Waikides sammus Lisa oma ema kõrwal piki platwormi edasi-tagasi. Ta oli nii süwenenud mõtteisse, et jaamahallis walitsew kära ja müra waewalt tungis tema teadwusesse.

Naeratades waatas ema talle otsa:

„Millest sa mõtled, Lisa?" Ta silitas hellalt tüdruku kätt ja tõmbas ta endale ligemale.

Lisa wõpatas.

„Mina? — Andesta! Tead, mulle meenus praegu, et lahkume teineteisest wiimase kahe aasta kestel esimest korda..."

Ema naeratas tahtmatult. Sõbralikult lohutas ta tütart:

„Aga, laps, jääd ainult kaheks päewaks üksi!"

„Kas sa tõesti ei jää kauemaks?"

Lisa haaras ema käe, nagu anudes temalt luadust.

Ema libistas käe kiirelt üle tütre põse.

„Muidugi mitte! Tead ju kui wastumeelselt teen selliseid külaskäike. Aga ma lubasin neile ammu..."

Ta sõitis kaugete sugulaste juure maale, sest Lisa ei tahtnud kaasa minna, kuna tal polnud soowi konserwatooriumi tundidest puududa.

Lisa heitis emale lõbusalt kahtlewa pilgu:

„Aga kui seal mõisas on wäga ilus..."

Ema waatas talle otsa ja raputas ainult pead.

Nad olid jõudnud waguni ette. Ema jäi seisma, kaelustas Lisat ja suudles teda laubale.

„Tunahomme olen jälle kodus, laps!"

Ta astus kärmesti sisse, tasus pakikandjale waewa ja ilmus siis waguni akna taha. Nähes nüüd Lisat platwormil, taipas ta alles kui raske ka temal oli lahkuda. Õrnalt waatles ta Lisat ja oma närwilsuse warjamiseks tähendas ta manitsewalt:

„Ole wirk, Lisa! Hoolitse ka weidi majapidamise eest ja pea teenijat silmas!"

Rahulikult ja kindlalt kõlas wastus:

„Jah, ema, — muidugi!"

Ema teadis, et ta wõis Lisat täiesti usaldada. Ta polnud enam laps — see tema suur tütar.

Kostis läbilõikawat wilet, wali hääl hüüdis:

„Kõik kohtadele! Arasõit!"

Hetk hiljem liikus rong juba. Naised naeratasid ja noogutasid teineteisele. Lisa käis mõne sammu rongi kõrwal:

„Head reisi ja palju terwisi!"

Siis seisatas ta ja lehwitas emale seni kuni rong wäljus hallist.

Lisa waatas talle unistades järele. Hetke tundis ta pöörast üksildust ja teda waldas kindlusetuse tunne. Palju wõõraid inimesi tormas temast mööda, pikkamisi tühjenes jaamaesine. Kuid ainult silmapilgu kestis tema sisemine rahutus, siis sukeldus ta rahwawoolusse ja kui ta lähenes kontrollustele oli ta ilme jälle rahulik ja rõõmus nagu harilikult.

Lisa tundus oma seitseteistkümnest eluaastast wanemana. Ta enesekindel ja iseteadew käitumine sobis enam daamile kui konserwatooriumi õpilasele. Kõik tolles imeblondide juustega raamitud kitsas ja kahwatus näos oli weel kinnine, nagu äratamata, ning ainult ta ilusaist wäljendusrikkaist silmist riiwas teisi inimesi mõnikord arusaaw ja külmalt waatlew pilk.

Eeshallis waatas Lisa otsiwalt ringi.

Warsti silmas ta sõbratari, kelle oli kutsunud siia kohtamisele. Paari sammuga seisis Hilde tema ees.

„Tere, Lisa!"

„Tere, Hilde. — Kas ootad juba kaua?"

„Ei — tulin wast. Kas su ema sõitis ära?"

Aga enne weel kui Lisa jõudis wastata, sadas talle uute küsimuste waling.

Hilde, too alati heatujuline, alati uudishimulik ja pööraselt elaw, oli rahulikule mõistlikule Lisale täielikuks wastandiks. Ja ometi oli ta Lisa ainus sõbratar: kontrastid sobisid hästi, Lisa, kes muidu oli tagasihoidlik ja umbusklik wõõraste wastu, armastas Hilde loomulikku lõbusust, tema naljatamist ja naeru.

Ka nüüd oli Hilde jälle hiilgawas tujus. Tema meelest ol isee nii erutaw ja suurepärane, et sõbratar wõis weeta kaks päewa üksi ja walweta. Kelmikalt silmi pilgutades küsis ta:

„Noh, kas peokawa on juba koostatud?" Ja kui Lisa talle üllatunult otsa waatas, lisas ta: „Mõtlen — kuhu sa täna õhtul lähed?"

„Magama!" kõlas lihtne wastus.

Hilde waatas talle nagu imelooruale otsa:

„Ega sa seda ometi tõsiselt ei kawatse? Kas sa wabu päewi ei kasutagi?"

Lisa kehitas ükskõikselt õlgu:

„Aga milleks siis?"

Siis meenus talle äkki midagi ja ta seisatas, sorides oma käekotis. Lõpuks leidis ta ümbriku, wõttis sellest kaks rohelist kaarti ja ulatas need Hildele.

Sõbratari üllatus oli piiritu.

„Kaks loozhiplatsi Kontsertsaali? Grigori Mihailowi klaweriõhtu... Kust sa need said?"

Lisa kuulis waewalt sõbratari sõnu. Ta näis imelikult närwiline, wahtides erutatult, kuid wargsi ootesaalis ringi.

„Ma ei tea..." wastas ta hajameelselt. „Käskjalg tõi need mulle."

„Nimetult? Kui huwitaw!" Hilde oli waimustatud. „Wahest saatsid konserwatooriumi poisid need piletid?"

Lisa pilk libises jälle üle ruumi.

„Wõimatu!" ütles ta. „Nad ei hakka ometi pääsmeid ostma!"

See oli muidugi selge. Kuid Hilde ei rahunenud nii kergesti. Ta uuris tähelepanelikult kaarte.

„Platsid kaks ja kolm... Wean kihla, et salapärane saatja istub ise number esimesel! Mis sa arwad?"

„Wõimalik küll..." wastas Lisa, wahtides kulme kortsutades ootesaali akna awa suunas. „Usun, et ma nüüd aiman, kes läkitas pääsmed..."

Hämmastunult järgnes Hilde sõbratari pilgule.

Sõiduplaanide tahwli ees — nägu pooleldi pöördud tüdrukute poole — seisis elegantses kasukas härra. Mõttetult lükkas ta liikuwaid tahwleid edasi-tagasi, waadeldes Lisat. Ta oli umbes neljakümne-aastane — meelekohtadelt halliks minew, wäga energilise kuid äraelanud näoga.

„Sa tead, kes saatis kaardid?" küsis Hilde uudishimukalt.

„Arwatawasti — too härra seal."

Ja järsu peanoogutusega osutas ta wõõrale järrale.

See märkas, et tüdrukud teda silmitsesid ja pööras oma tähelepanu jälle sõiduplaanide uurimisele. Kerge muie mängles ta suul, nagu teeks ta endale nalja.

Hilde waatas sõbratarile hämmelduses otsa.

„Miks sa mõtled, et just tema?... küsis ta imestades ja wahtis üksisilmi elegantset härrat.

Lisa aga ei tahtnud siin kauem seista. Tal oli piinlik ja ta tõmbas Hilde endaga kaasa.

„Ära waata — tule!" Ja edasi minnes seletas ta kärsitult: „See härra seisis nimelt juba eile me maja ees... ja täna hommikul ka... ja ennist sõitis ta mulle ja emale siia järele."

Hilde heitis uuesti pilgu tagasi.

„Kui salapärane! Sina — ta näeb kole hea wälja!" ohkas ta waimustatult.

Lisa tõukas sõbratari etteheitwalt. Aga ta ise waatas ka wilksti üle õla ja nägi, et härra järgnes neile.

Kiiresti sammus Lisa edasi, lootuses kaduda rahwa hulka.

„Ära wahi tagasi!" noomis ta Hildet. „Ja tule rutemini!"

Hilde oli seiklusest haaratud ja teda huwitas üliwäga, kas härra neile tõesti järgnes. Tolle teeseldud ükskõiksusega, mis iseloomustab plikasid, kes püüawad näida daamilikena, sammusid tüdrukud kärmesti edasi. Kuid wõõras oli jõudnud juba nende körwale.

Hilde ei suutnud end walitseda ja heitis talle uudishimuliku pilgu. Wiisakalt terwitades kergitas härra kübarat, kiirendas oma samme ja kadus warsti nende silmist.

Hilde oli jäänud seisma.

„Ta näeb tõesti suurepärane wälja!" ohkas ta waimustuses ja lisas kindlalt. „Mina lähen täna kontserdile."

Lisa oli jälle rahulik.

„Mine peale," naeris ta.

„Ja sina tuled kaasa!" jatkas Hilde.

Kui Lisa ainult tõrjuwalt raputas pead, ütles ta: „Sa ei tohi mind üksi jätta, see pole seltsimehelik. Sinuga koos wõin wähemalt kella kümneni wälja jääda!"

Lisa kõhkles ikka weel. Aga Hilde pettunud ilme sundis teda nõustuma.

„Hea küll..." ütles ta, „aga sina istud tema kõrwale!"

2.

Grigori Mihailowi kontsert oli alati suursündmuseks. Pääsmed sinna osteti tawaliselt juba eelmüügil.

Too wenelane kuulus rahwuswaheliste kuulsuste perre ja ta polnud tuntud mitte ainult pianistina, waid ka heliloojana. Kui mõlemad noored tüdrukud astusid loozhi, lõi neile rahwast tulwil kontsertsaalist too elewus wastu, mis ikka eelneb sellistele pidulikele juhtumitele.

Lisa rõõmustas, et ta siiski oli tulnud. Ta armastas muusikat üle kõige ja sest saadik, kui ta käis konserwatooriumis, ei huwitanud teda midagi peale kunsti. See oli esimest korda, kus ta külastas kuulsa wenelase kontserti ja ta ootas seda sündmust pinewa tähelepanuga. Otsene põhjus, mis ta siia oli toonud, oli peagu ununenud. Nüüd mõtles ta ainult sellele, et ta oli teinud hästi tulles siia, sest kodus olnuks tal üksinda wäga igaw.

Koht number üks oli weel tühi. Hilde, kes ainult puigeldes oli istunud kõrwalplatsile, nihutas end ärritatult edasi-tagasi, kuna Lisa naeratades silmitses rahwast saalis. Wiimaks awanes loozhi uks.

„Siin on teie koht!" ütles platsinäitaja.

Pinewus oli saawutanud haripunkti. Mõlemad tüdrukud wahtisid kangestunult omaette, punastades ja söandamata tõsta pead...

Mehehääl pomises midagi, kas wabanduse wõi terwituse, seda tüdrukud ei mõistnud, ja siis wõttis naaber üpris kärarikkalt istet.

Wiimaks kogusid tüdrukud nii palju julgust, et nad suutsid piiluda uustulnuka poole — — ja nad nägid wõhiwõõrast tüsedat härrat, kelle kiilaspeal ja ümmarikul näol polnud wähematki sarnasust härraga jaamast.

Hilde wõpatas ehmatusest, jäädes naabrile ammuli sui otsa waatama, kuna Lisa puhkes naerma, mis põhjustas härra halwustawa pilgu. Lisa kohmetus, punastas weel enam ja süwenes kontserdikawa lugemisesse.

Samal hetkel waibus häälte sumin ja saal pimenes. Elawate kiiduawaldustega terwitati kuulust kunstnikku — ja Lisa silmad awardusid üllatusest.

Pianist Grigori Mihailow polnud keegi muu — kui härra jaamast! Eksitus oli wõimatu — Lisa oli teda näinud mitu korda ja ta nägu oli jäänud talle meelde.

Lisa wahetas kiire pilgu Hildega, kes imestusest oli päris segane. Siis langes ta pilk jälle kawalehele. „Fantaasia Grigori Mihailowi ühewaatuselisest ooperist „Mazurka" tuli esimese numbrina.

Pikkamisi rauges käteplagin.

Krabin selja taga sundis Lisat tagasi waatama. See oli platsinäitaja, kes loozhi rinnatsile asetas ümbriku, ja siis kiiresti jälle tagasi tõmbus.

Tüdrukud silmitsesid weel huwitatult kirja, kui kõlasid „Mazurka" helid.

Pikkamisi kobas Lisa pilk läbi saali pianisti. Ta tahtis nüüd kuulata ja unustada kõik muu.

Mihailow mängis nootideta. Tiibklawer seisis nõnda, et Lisa nägi ainult ta nägu, mis oli suunatud klahwidele. Helgiheitja walguses paistsid tema wäljendusrikkad jooned selgesti. Esimest korda pidi Lisa endale tunnistama, et mehe nägu talle meeldis. Temast hoowas sundiwat jõudu, kirge, mis andus täiesti raskele muusikale ja tema üle walitses.

Lisa sulges silmad, et süweneda muusikasse ja peletada eemale mõtted kustnikust. Kuid Hilde uudishimu juhtis ta tähelepanu jälle kirjale. Sõbratar tõukas teda kergelt ja sosistas:

„Kui erutaw — awa ometi kiri!"

Lisa raputas pahaselt pead. Mis puutus temasse rumal kiri? Hetke õnnestus tal weel Mihailowil muusikat jälgida, aga kuidas ta end ka taltsutada püüdis — kiri otse kiskus ta kätt ligemale... Aeglaselt nihutas ta kätt, ise wahtides kogu aja lawale, nagu kuulaks ta innukalt muusikat. Mihailow oli täiesti süwenenud mängu.

Wiimaks puudutasid Lisa sõrmed ümbrikku. Weel sekund kõhklemist, wargset piidlemist saali — aga peale Hilde ei huwitunud temast keegi. Lisa wõttis kirja, awas selle tasahilju ja luges siis:

„Austatud armuline preili!

Tänan teid, et tulite. Tahaksin teiega üksi kõnelda. Palun oodake mind pärast kontserti kunstnike ukse ees. Oma nõusolu märgiks noogutage, palun, pead, kui waatan teile otsa.

G. Mihailow."

Hilde oli wõimatu end kauem walitsema. „On see temalt?" sosistas ta ja kui Lisa langetas kirja, tahtis ta selle tema käest ära tõmmata. „Mis ta kirjutab?" küsis ta erutatult.

Lisa ei wastanud. Kirja kindel toon ärritas teda, tundus talle häbematusena. Ja ometi — see wihastas teda kõige rohkem — ei saanud ta Mihailowile kuri olla. Ta poleks olnud noor tüdruk, kui kuulsa kunstniku tähelepanu poleks teda meelitanud. Ta waewalt julges tõsta pead ja waatas ainult arglikult lawale.

Mihailow oli parajasti lõpetanud eriti raske passaazhi ja tõstis nüüd äkki pea ning waatas Lisale otsa. Energilise wõttega wiskas Lisa pea kuklasse ja jäi nii liikumatult istuma. Mihailowi ilme muutus kergelt üllatunuks ja nagu kahetsewaks ning edasi mängides ei pööranud ta pilku Lisalt. Lisa talus rahulikult ta pilku, ajas pea weel rohkem sirgu, et keeldumist näidata weel selgemini.

Hilde kannatusel olid aga piirid. Ta lihtsalt ei suutnud enam.

„On ta wäga häbemata?" küsis ta sosistades. Ja kui Lisa ikka weel ei wastanud nõudis ta tungiwalt: „Kiri on ju temalt?"

Sõbratari pärimine häiris Lisat. Ainult tema rahustamiseks wastas Lisa „jah" ja noogutas tahtmatult pead. Samal hetkel taipas ta, et Mihailow pidas seda jaatawat peanoogutust endale määratuks. Ta naeratas rõõmsalt ja kerge, waewalt märgatawa kummardusega tänas ta Lisat nõusoleku eest. Kahekordistatud kirega mängis ta edasi, wõidurõõmus naeratus huulil. Rõõmuküllaselt ja juubeldades kõlasid „Mazurka" helid...

3.

Lisa oli rõõmus, kui ta wiimaks wabanes Hildest. Sõbratar oli kõhelnud kaua, ärritatud „kole huwitawast seiklusest“ ta oli isegi walmis üle lubatud aja wälja jääma. Lõpuks aga wõitis kartus isa eest siiski uudishimu ja ta lahkus Lisast, wõttes temalt enne weel lubaduse „täpselt kõik ära rääkida.“

Nüüd ootas Lisa närwitsedes kunstnike ukse ees. Rahwas walgus laiali, osa lampe kustutati. Kuidas ta nüüd, käed surutud sügawale mantli taskutesse, edasi-tagasi käis, sarnles ta pigemini kooliplikale, keda õpetaja jätnud pärast tunde istuma kui noorele daamile, kes tulnud oma esimesele kohtamisele. Meeleheitlikult wõitlesid ta mõtted selle kohtamise wastu: pean talle kohe mõista andma, et tulin ainult eksitust selgitama. Ta ei tohi kujutella, et olen tema pärast siin!

Lisa elas oma emaga wäga tagasihoidlikult. Peale konserwatooriumi „poiste“, kellega tal oli puhtseltsimehelik wahekord, ei tundnud ta mehi üldse. Flirdil, salajastel kohtamistel ja kirjawahetusel polnud tema silmis wõluwust. Ta püüdis endale oma tegewuse üle aru anda ja äkki meenus talle ema... Mida ütleks tema oma tütre käitumise kohta? Kindlasti pooldaks ta seda. Olnuks äärmine wiisakusetus lasta Mihailowit asjatult oodata, kuna tal oli jäänud ju mulje, et tüdruk tuleb talle wastu. Kui ta on mehele öelnud kõik wajaliku, siis läheb ta rahulikult koju!

Aga ometi painas teda kindlusetuse tunne. Olukord oli uudne ja harjumatu ning tawaliselt nii iseseisew ja külma otsustuswõimega Lisa oli rahutu ja kannatamatu.

Kramplikult püüdis ta mõtelda millestki muust. Aga see ei õnnestunud. Tahtmatult hakkas ta loetlema oma samme... kakskümmend kolm, kakskümmend neli...

„Tänan teid, et tulite!“

Grigori Mihailow seisis tema ees. Ta oli kõnelnud tasase sügawa häälega, weel hoidis ta kübarat käes, ta nägu ja hoiak olid rüütellikud ja tagasihoidlikud. Aga ta silmis säras rõõm selle kohtamise üle.

Lisa waatas aralt talle otsa:

„Tulin ainult ütlema, et ...“

„Et te kohe lähete — muidugi!“ ütles Mihailow sõbralikult ja naeratas arusaadawalt.

„Ei!“ kõlas järsk wastus.

Mihailow oli meeldiwalt üllatatud.

„Mitte? Oh, see on ju — —“

Lisa lisas kärmesti: „See tähendab — jah! Tahtsin ainult selgitada arusaamatust — —“

„Nii?“ wenitas Mihailow.

„Jah,“ jatkas Lisa ärritatult: „Ma ei noogutanud ennist teile, waid oma sõbratarile.“

„Wõi nõnda. Noh — olen teile äärmiselt tänulik, et saatsite oma sõbratari ära, et mulle seda ütelda.“

Ta waatles teda endise lahkusega.

Lisa ägestus:

„Ma ei saatnud Hildet ära, ta peab kell kümme kodus olema!“
„ — ja teie mitte! — Kui kena!“ Jälle naeratas Mihailow.
Lisa ehmus silmapilguks ja kinnitas ruttu:
„Aga ma lähen hoolimata sellest kohe koju!“
Grigori Mihailowist polnud nii kergesti lahti saada. Ta waatas ringi ja osutas pargiteele, mis Kontserdimajast wiis linna.
„Siis on meil wähemalt ühine tee peatänawani.“
Lisa kõhkles sekundi, siis wastas ta:
„Jah, trammini...“
„Loomulikult!“ Grigori Mihailowile näis tema teeseldud kindlus walmistawat head meelt.

Park lebas pimedana ja inimtühjana nende ees, waikides astusid nad sisse. Nende jalad sahistasid niiskeid sügislehti, raagus siluettidena seisid puud.

Sügise wäsinud wõlu hõlmas neid. Ainult siin-seal wilkus mõni ähmane latern.

„Kas tohin küsida, kuidas meeldis teile kontsert?“ algas Grigori Mihailow ettewaatlikult.

„Suurepäraselt!“ hüüdis Lisa.

Kuna see aga tundus talle liig plikaliku waimustuse wäljendusena, lisas ta kärmesti:

„Ma ei suuda weel õieti otsustada, hakkasin alles klawerimängu õppima...“

„Olete wäga tagasihoidlik, teie professorid konserwatooriumis panewad teile suuri lootusi...“

Lisa ei wastanud. Iga sõnaga suurendas Mihailow tema segadust. Ta oli teda põhjalikult jälitanud, oli tema kohta isegi konserwatooriumis saanud teateid. Ta püüdis oma üllatust warjata.

„Kuidas tulite mõttele mulle saata pääsmeid?“ küsis Lisa äkki.
„Kas see pole ükskõik?“ Grigori Mihailow naeratas. „Peaasi on ju, et teile meeldis kontsert?“
Lisa waatas talle otsa.
„Wäga,“ wastas Lisa lihtsalt.
Grigori Mihailow seisatas ja waatas hetke pargi pimedusesse.
„Teie elate oma emaga päris üksi?“
„Jah!“ Lisat imestas üllataw küsimus.
„Teie armastate oma ema wäga?“
„Jah — wäga,“ wastas Lisa.
„Imelik,“ pomises Mihailow.
Lisa waatas talle imestades otsa:
„Miks see teid üllatab?“
„Noh,“ naeratas ta armastuswäärselt, „noor ilus kuueteistkümneaastane tüdruk — —“

„Seitsmeteistkümnene,“ parandas Lisa.
Grigori Mihailow muigas.
„Jah... nii noor... ja nii üksi... sõpradeta; Imelik! Kui see juhtuks minule, kodutule mustlasele...“

Nagu oleks ta wiimased sõnad ütelnud ainult iseendale, pöördus ta uuesti tema poole ja lausus tõsiselt: „Olete tubli laps!"

Wihasena sammus Lisa tema kõrwal. Tema üleolew toon solwas teda.

„Tunnete wist igas linnas huwi nende tublide laste wastu..."

Grigori Mihailow seisatas üllatudes. Too wäike plika oskas end kaitsta ja ta oleks peagu naerma pahwatanud. Aga see olnuks wale, ta ei tohtinud liig kaugele minna ja sellepärast seletas ta rahulikult:

„Eksite! Mul oli kaks pääset ja ma ei teadnud nendega midagi peale hakata. Siis nägin teid konserwatooriumis ja küsisin teie kohta teateid... ja saatsin siis kaardid sellele, kellest oletasin, et ta kontserdi üle rõõmu tunneb..."

Mehe rahulik soe toon lahutas Lisa wiha.

„Ma ei ole teid weel tänanudki," lausus ta wiiwu pärast.

„Seda ei tohi teie ütelda!" katkestas Mihailow teda elawalt. Tüdruk oli weetlew oma ujeduses ja ebateadlikus edewuses. „Kui te teaksite, millist rõõmu mulle walmistas see, et kontsert teile meeldis..."

Lisa langetas pilgu. Mihailowil oli nüüd tõesti õnnestunud tema argusest ja wihast wõitu saada. Tüdrukul oli isegi weidi piinlik oma äsjase käitumise pärast. Kartlikult küsis ta:

„Kas wõin teid millegagi aidata?... Tunnen küll wähe inimesi..."

Mihailowi huultel mängles naeratus, kuid ta tõsines kohe ja wastas teeseldud ükskõiksusega:

„Mind ei huwita keegi!"

Ta waatles teda kõrwalt ja pidi tahtmatult jälle naeratama, kui Lisa, kes taipas wäga hästi, mida ta mõtles, hämmelduses waikis.

Siis kummardus Mihailow tema poole ja ütles tasa ja südamlikult:

„Olen wäga rõõmus, et kohtasin teid!"

Samal hetkel wäljusid nad pargist. Kaarlampide hele walgus ja tänawakära mõjus Lisale kainestawalt. Pargi meeleolu oli haihtunud.

„Nüüd pean kiiresti koju ruttama!" ütles ta. Ja tal oli tunne, nagu juhtunuks pargis midagi keelatut.

Mihailowit ei näinud tema seletus häiriwat.

„Te lubate ometi, et wiin teid taksos koju?"

Ta wiipas auto ja Lisa astus weidi kõheldes sisse.

4.

„Peate mind wist wäga järjekindlusetuks, et tulin teiega siia?" küsis Lisa, kui ta mõni minut hiljem Mihailowi saatel astus „Rialto" tantsusaali. Lisale näis mõistmatu, kuidas ta temale siia oli järgnenud. Aga kui nad autos olid istunud nii lähestikku, oli Lisat wallanud jälle sama meeleolu, mis pargiski. Mehe rahulik ja iseendast mõistetaw üleolek oli teda kütkestanud ja ta oli lõpuks nõustunud külastama öölokaali.

„Peate mind wist wäga kergemeelseks?" ütles ta uuesti, kui nad istusid laua äärde.

„Muidugi mitte," wastas Grigori Mihailow, „lõpuks olete ju täiskaswanud noor daam!"

Hoolimata tema seletusest polnud Lisa põrmugi endaga rahul ja püüdis end ikka weel õigustada. Kui nad weidi hiljem tantsisid, seletas ta tõsiselt:

„Peate mind uskuma — see on esimene kord, kus sõlmin sellistes tingimustes tutwust!"

Grigori Mihailow naeratas ja waatles teda lakkamatult. Oli nii wõluw hoida oma käte wahel noort olendit, kes otsis weel ikka wabandust oma tunnetele.

„Kas te kahetsete?" küsis Mihailow.

„Ei," wastas Lisa rahulikult. Ja kuna ta märkas mehe silmis sädelust, lisas ta kiiresti: „Wõin teile ka ütelda põhjuse: olin uudishimulik! — Tahtsin kord seigelda — tüdrukud konserwatooriumis on sellest nii waimustatud!"

Mihailow näis pettunud.

„Kahju! Olin tähendab ainult — katsejänes?"

Lisal oli äkki oma sõnade pärast piinlik. Aga see mees mõistis ka igat sõna walesti!

„Kas olete mulle nüüd kuri?" küsis ta arglikult.

„Ei, ainult kurb."

„Sellest ei saa ma aru," ütles Lisa hetk hiljem. „Tahtsite ainult weeta kena õhtu — ja kas see pole siis kena?"

Mihailow surus ta tantsides tugewamini enda wastu.

„Õigust ütelda kena õhtu oli mulle wähem tähtis kui rõõm leida wõluwat inimest!"

Lisa tõmbus temast eemale ja waatas talle suuril silmil otsa.

„Kas näen teid homme jälle?" küsis Mihailow.

Lisa wabastus tema haardest ja sammus laua juurde tagasi.

„See on wõimatu!" wastas ta järsult ja waatas temast mööda.

„Miks?" nõudis Mihailow.

Lisal hakkas äkki talumatult palaw. Ta kargas üles.

„Palun tasuge arwe," ütles ta tasa, wõttis oma käekoti ja ruttas riietehoiuruumi.

Koduteel algas Mihailow uuesti:

„Miks te homme ei taha tulla?"

„Homme on mul kell pool kuus konserwatooriumis tund."

„Ja enne seda?"

„Wõimatu!" wastas Lisa kindlalt.

„Ja hiljem?" nurus Mihailow.

„Mul pole aega!"

Aga Grigori Mihailow ei jätnud jonni.

„Siis ärge minge konserwatooriumi!" Ta haaras hellalt Lisa käsiwarrest kinni. „Minu pärast! Ootan teid homme kell wiis Kontsertmaja juures."

Lisa ei wastanud ja Mihailow ei kõnelnud sellest enam. Waikides sammusid nad läbi öö.

Kui Lisa keeras ukse lukust lahti, wõttis Mihailow ta käe ja waatas talle sügawalt silma.

„Tähendab — te tulete homme?"
„Wist mitte!" kahtlewalt ja kindlusetult kõlas wastus. Siis tõmbas Lisa oma käe tema pihust ja sööstis majja.

5.

Järgmisel päewal, täpselt kell pool kuus astus Lisa konserwatooriumi. Terwe päewa oli ta mõtelnud Mihailowile. Ta oli teinud endale kibedaid etteheiteid öölokaali külastamise pärast. Siis aga waatas ta jällegi kella ja tal oli soow minna kohtamisele. Kuid ta kartis ja wihastas endale selle kartuse pärast. Lõpuks otsustas ta, et ta ei lähe. Tulgu lõpp, sest ta ei suutnud jatkata mängu, mis rööwis temalt rahu. Oodaku ta pealegi — Lisa ei tahtnud teda näha!
Möödudes õpilaste rühmadest sammus Lisa trepist üles. Teda terwitati, aga ta wastas ainult pealiskaudselt.
Konserwatooriumi tuntud õhkkond ümbritses teda ja ta rahunes täiesti. Siin pidi töötama, siin ei tohtinud heietada rumalaid mõtteid. Ta surus noodimapi kindlamini kaenlasse, nagu soowides selle liigutusega kustutada kõik mälestused Grigori Mihailowist ja sammus otsustawalt oma klaweriklassi poole.
Ta awas ukse, astus sisse — ja jäi nagu halwatult seisma. Üllatusest pärani silmadega wahtis ta Grigori Mihailowile otsa, kes seisis akna all, tõsiselt ja ametlikult.
Lisa oli nii hämmastunud, et ta unustas sulgemata ukse.
„Mis teie siin teete?" küsis ta kohmetult.
„Ootan teid," wastas Grigori Mihailow ja lisas siis kerge etteheitega hääles: „Mul polnud ju teist wõimalust teid jälle näha!"
Koridoris kostis samme, Lisa pani kärmesti ukse kinni ja hüüdis:
„Aga see ei lähe ju! Professor wõib iga silmapilk tulla!"
„Tema ei tule!" Grigori Mihailow silmitses teda naeratades. „Professoriks olen täna mina!"
Tema üleolew toon wiis Lisa weel suuremasse segadusse.
Ta astus tüdrukule paar sammu lähemale.
„Teie teate ju, et mul konserwatooriumiga on suurepärased suhted..."
Lisa ei jõudnud esitada uut küsimust, sest samal hetkel awanes uks ja ta õpetaja professor Vogelsang astus sisse. See oli sümpaatne wanapoolne härra, kelle pikad sassis juuksed lubasid oletada, et ka tema kord oli unistanud kunstniku karjäärist. Nüüd aga tõendasid ta prillid ja habe, et ta oli leppinud oma õpetaja ametiga.
Naerdes ja elawalt algas ta:
„Noh? Üllatus õnnestus... See rõõmustab mind..." Ta astus ligemale ja haaras edasi kõneldes Lisa käe: „Mis? Suureks tüdrukuks kaswanud, see teie endine õpilane?"
Nüüd taipas Lisa. Mihailowi pettus oli suurepäraselt õnnestunud. Ta heitis kunstnikule etteheitwa pilgu.
Professor Vogelsangil oli rutt.

„Ärge tehke mulle häbi ja olge wäga hoolas, sest ei juhtu igapäew, et nii kuulus mees nõustub tundi andma..“

Ja juba hoidis ta jälle ukselinki käes.

„Härra kolleeg...“ kummardas ta.

„Härra professor, tänan teid...“

Nad olid jälle kahekesi. Tasa kostis teistest klassidest muusikat.

Mihailow silmitses naeratades Lisat. Tüdruk ei langetanud pilku, olles ikka weel äärmiselt üllatatud.

Siis aga tõmbas ta järsu liigutusega mütsi peast, läks klaweri juure ja pani oma noodimapi selle kaanele, nagu märgiks, et ta ei kawatsegi nii kergesti alistuda.

„Olete häbemata!“ ütles Lisa nipsakalt. Nüüd oli ta jälle energiline plika, kes kedagi ei kartnud.

„Ja teist on wäga inetu, et te ei tulnud määratud kohale,“ wastas Mihailow.

Ja kahe kiire sammuga seisis ta Lisa kõrwal.

„Lisa!“ sosistas ta.

Lisa taandus, wõttis tema abi tarwitamata mantli seljast ja wiskas selle toolile. Peagu wäljakutsuwalt pöördus ta siis mehe poole:

„Kas hakkame nüüd tööle?“

Grigori Mihailow waatas talle silmapilgu otsa. Midagi tema näos ega hoiakus ei reetnud tema tõelist meeleolu. Rahulikult ütles ta: „Palun!“

Ta wõttis Lisa mapist esimese kättesattunud noodi, mis juhuslikult oli Johann Sebastian Bachi helind. Siis lõi ta seistes paar akordi ja hakkas siis selle helilooja tähtsusest kõnelema. Ta rääkis hoogsalt, waimustatult, oma sõnade saateks mängides kaasa.

Säärasena polnud Lisa teda weel näinud ja ta kuulas kunstnikku hinge kinni pidades, pärani silmil, huuled weidi awatud.

„Kas jälgite minu seletusi, preili Lisa?“

Lisa waatas talle imetledes otsa.

Kerge liigutusega haaras Mihailow ta käe, tõmbas ta endale ligemale, süleles ja suudles teda...

Lisa sulges silmad. Ainult sekundiks wabastus ta tema embusest ja waatas talle silma. Aga juba suudles mees teda jälle. Lisa mõtted hajusid, kõik maailm näis kaduwat ja teda waldas piiritu õnnetunne. Kusagilt kaugelt kostsid oreli helid...

Äkki kainenes Lisa.

„Palun — laske mind lahti!“ hüüdis ta tasa.

Lisa rabeles, kuid Mihailow hoidis teda kinni. Ometi õnnestus Lisal end wabastada.

„See on wõimatu!“ hüüdis ta.

„Mis on wõimatu?“ sosistas Mihailow õrnalt.

Lisa haaras toolilt oma mantli ja mütsi. Siis ütles ta wärisewa häälega:

„Ärge mõtelge minust halwasti — aga ma ei salli salatsemist.“ Ja paludes lisas ta: „Homme tuleb mu ema tagasi, siis peab nagunii kõik lõppema... Ma pole harjunud temale waletama, aga nüüd peaksin seda tegema...“

Mihailow silmitses teda waikides.

Weel kord anus Lisa:

„Lahkume igaweseks — tõesti, see on ainus wõimalus!"

Mihailow läheneS sammu ja sirutas talle käe.

„Lisa!" lausus ta paluwalt.

Kartlikult taandus Lisa ukseni.

„Ja meie ei tohi teineteist enam näha," ütles ta tasa.

Mihailow suutis end ainult waewu walitseda.

„Teie ei mõtle seda ometi tõsiselt?"

„Siiski," wastas Lisa kindlalt, „eks ole — teie unustate minu?..." Ta ei suutnud tema pilku enam taluda. „Kas lubate seda?"

Aga ta ei oodanud wastust, heitmata temale pilku, sööstis Lisa toast.

6.

Ema oli saabunud, Lisa oli teda õrnalt terwitanud ja teda sundinud elutoas istet wõtma ning oma reisust jutustama.

Käed kukla all, lebas Lisa diiwanil, kuna ema istus kirjutuslaua taga ja waatas wahepeal tulnud posti läbi. Nii ei märganud ta, et Lisa ei kuulanud teda tähelepanelikult, waid mõtles hoopis millestki muust. Aga kui ema küsis: „Ja mida tegid siis sina?" wõpatas ta äkki.

Ta oli seda küsimust kartnud kogu aja. Ta ei söandanud emale otsa waadata ja lõpuks kogeles ta:

„Käisin tunaeile — Hildega — — kinos..."

„Oli seal kena eeskawa?" küsis ema.

Tuppa astuw teenija wõttis temalt tarwiduse wastata.

„Kui armuline proua tuleks ise — — seal on keegi daam..."

Üllatunult tõstis ema pea. Ta pani kirjad lauale ja järgnes teenijale esikusse.

Lisa tõusis hajameelselt ja astus laua äärde. Mehaaniliselt awas ta paki, mis lebas ta ees. See sisaldas ema uut õhtukleiti, mille õmbleja äsja oli saatnud.

Lisa astus kleidiga peegli ette ja proowis seda endale. Kleit oli harukordselt ilus. Pöörmata pilku oma peegelpildilt, hüüdis Lisa üle õla:

„Ema! Emake!"

Ja siis weel kord:

„Eeeemake!"

Siis jooksis ta sisse astuwale emale wastu.

Ema jättis kummalisselt hajameelse mulje, ta pilk oli kurb ja kuidagi tõrjuw. Aga nähes Lisa waimustust, naeratas ka tema.

„Mis on, laps?"

Lisal oli huwi ainult kleidi wastu. Ta tõmbas ema peegli ette.

„Waata — see on sinu uus õhtukleit... Tule! Näita, kas ta sobib sulle!"

Ja Lisa surus kleidi ema õlgade wastu.

„Suurepärane — oiwaline!" hüüdis ta elawalt. „Näed selles jumalik wälja!" Ja ta kaelustas ema.

„Mul on kõige ilusam emake maailmas!"

Lisa oli tawaliselt wäga tasakaalukas ja nüüdki hakkas tal oma temperamentse käitumise järasi piinlik.

„Olen nii rõõmus, et oled jälle kodus!" lisas ta nagu wabandades.

„Kallis, mul pole nüüd aega," ütles ema, „esikus on keegi daam... Meie kõnelus jäi pooleli..."

„Wabanda — unustasin selle hoopis!" hüüdis Lisa.

Ema wäljus toast ja Lisa jäi kleidiga üksi. Silitades libistas ta sõrmed üle meeldiwa sileda riide...

Siis helises telefon.

Lisa wõpatas ehmudes. Kui telefon teist korda helises, heitis ta kleidi räpakalt diiwanile ja ruttas aparaadi juurde.

„Jah?" sosistas ta.

„Kui kena, et sattusite kohe teie ise!" ütles tuttaw hääl.

Lisa aimdus ei petnud teda. Kõneleja oli Grigori Mihailow.

„Teie poleks tohtinud mulle helistada," kogeles Lisa hirmunult.

„Pean teiega täna weel kõnelema!"

Mihailowi toonis oli nii palju palwet ja tungiwat nõudmist, et Lisa hämmeldus aina suurenes.

„Wõimatu!" hüüdis ta.

„Siiski! Peate tulema!" ütles Mihailow.

Lisa waatas arglikult ringi.

„Ma ei saa," pomises Lisa, wärisedes terwest kehast.

„Lisa— ma sõidan homme ära!"

„Te sõidate ära?" Lisa ei märganudki, et ta selle ehmunud küsimusega reetis oma tunded.

„Jah, homme... Ja ma pean teid enne weel nägema — kas wõi ainult wiis minutit."

Lisa kuulis ema lähenewaid samme.

„Mul pole enam aega..." ütles ta teeseldud ükskõiksusega.

„Siis helistan ma weerand tunni pärast uuesti... ja jatkan seda seni kuni ütlete jah... Kella kümnest alates ootan teid tänawa nurgal taksos..."

Ema astus tuppa. Nüüd polnud midagi parata. Wõimalikult rahulikult lausus ta:

„Jah. Hea küll."

7.

„Trocaderos" olid kõik lauad wõetud, seal ei leidunud enam ainustki waba tooli. Ka wäikesed kitsad loozhid olid paare täis — ainult hetketi jäid nad tühjaks, kui mindi saali tantsima.

Lawa ees mängis kirewas mundris orkester. Laes rippusid hiigelsuured pöörlewad helgiheitjad, mis tantsijatele ja loozhides istujaile pildusid heledaid walguselaike.

Publik koosnes wäga mitmesugustest inimestest. Ülekaalus olid higistawad ja joobnud prowintslased, kelle sügawalt dekolteeritud kleitides daamid naersid kõledalt ja kriiskawalt. Siin-seal istusid mõned smokingis härrad, kes nähtawasti olid sattunud juhuslikult siia. Leidus ka noori

ametnikke, kes tundsid end siin elumeestena ja üleolewalt silmitsesid naisi teistes laudades.

Tihedalt üksteise kõrwale asetatud laudade wahel liikusid kurnatud ja kõhnad kelnerid, süngeina ja tõsistena, nagu ei märkaks nad üldse, et ümberringi lõbutseti, flirditi, joodi ja kisati.

Raske pilwena heljus peade kohal suits.

Huwitatult silmitses Lisa kirewat pilti. Ta seisis trepi ülemisel astmel, mis tänawalt wiis tantsusaali.

Grigori Mihailow oli wabanenud oma mantlist ja kübarast ning astus nüüd tema juure.

„Kas me — tõesti jääme siia?" küsis Lisa. Teda ängistas ja wõõrastas kummaline ümbrus.

„Ärge muretsege," rahustas teda Mihailow, „see on kõige parem koht. Siin ei tunne teid keegi ja me wõime segamatult kõnelda..."

Lisa heitis kohkunud pilgu saalile.

„Ma ei tea..." sosistas ta, „see on nii imelik... Aga ainult pooleks tunniks!" lisas ta äkki otsustawalt.

„Muidugi," noogutas Mihailow. Ja siis sammus ta kummardawaist kelneritest mööda loozhi poole, mille ta juba warakult oli tellinud.

Ta istus Lisa kõrwale sohwale.

„Kas olete mulle ikka weel kuri, et helistasin teile?"

„Ma ju palusin teid, et jätaksite mind rahule," ütles Lisa etteheitwalt. „Nagu waras pidin hiilima majast, kui ema oli magama heitnud!"

„Mul oli wõimatu teid nägemata ära sõita, Lisa. Ma lihtsalt ei suutnud..."

Mihailow tahtis tüdruku tõmmata endale lähemale, kuid Lisa nihutas end ehmunult eemale.

Kelner tõi jahutajas sekti, täitis klaasid, kummardus tummalt ja sulges wäljudes loozhi eesriided, mis katsid sissekäiku.

Lisa waatas unistades saali. Mihailow, kes temalt ei pööranud pilku, algas uuesti kõnelust:

„Miks olete nii waikne? Kas te ei rõõmusta, et oleme weel wiimast korda koos?"

Lisa põikles küsimusest kõrwale.

„Kuhu te sõidate?"

„Pariisi — homme hommikul," wastas Mihailow.

„Kas jääte sinna kauaks?" päris Lisa arglikult edasi.

„Ma ei tea," ütles Mihailow tasa ja haares ta käed. „Praegu ei suuda ma seda üldse kujutella..."

Ärritatult langetas Lisa pea. Mihailow surus ta weel tihedamini enda wastu.

„— — ma ei suuda kujutella, et pean lahkuma siit linnast — — sinu juurest!"

Orkester hakkas mürtsuwalt mängima. Äkki pimenes saal ja helgiheitjate walgus koondus lawale.

Eesriie kerkis. Lisa pööras pea. Kirewate kulisside wahelt ilmus naine. Ta kandis sädelewat, silmatorkawalt dekolteeritud kleiti — kabareelaul-

janna tüübilist kostüümi. Ta ei olnud kindlasti enam noor, kuid paks mingikord ta näol tegi ta wanaduse määritlemise wõimatuks.

Hoolimata kärast, mis saalis silmapilgukski ei waibunud, alustas ta laulu.

Lisa waatas huwitatult lawale. Midagi lauljannas kütkestas teda, sisendas talle sümpaatiat. Too naine oli kunagi olnud wäga ilus ja tema hoiak ja käitumine mõjus kuidagi uhkelt ja üleolewalt. Ka tema kindlusetu ja weidi kõle hääl wõis kunagi olla kaunis ja kuigi ta laulis ükskõikselt ja wõrdlemisi wäljenduswaeselt, meeldis Lisale tema slaawilik aktsent. Wõlutult järgnes Lisa pilk lauljannale, kes aeglaselt astus lawalt alla ja sammus nüüd laudade wahel.

Mihailow, kes istus seljaga lawa poole, waatles üksisilmi Lisat. Hellalt wõttis ta tema käe ja suudles seda.

Nagu ebateadlikult laskis Lisa seda toimuda ja ta ei protestinud ka, kui Mihailow pani käe tema piha ümber.

Lauljanna oli seisatanud nende loozhi all asetsewa laua juures. Tülpinud ilmega laulis ta seal istuwale noormehele, waadates talle ükskõikselt otsa.

Noormees, kes oli juba wõrdlemisi joobnud, haaras lauljanna oma põlwedele ja pakkus talle weini.

Lauljanna wõttis klaasi, wiipas orkestrile, et nad weidi kannataksid, ja tühjendas ühe sõõmuga klaasi. Siis libistas ta end osawalt noormehe sülest ja laulis edasi, seistes helgiheitja walguse sõõris.

Pärani silmadega jälgis Lisa lauljanna tegewust. Mihailow sundis teda endale otsa waatama, embas teda ja suudles teda kiralikult.

Mõlemad sulgesid silmad ega märganud, et helgiheitja walgusjuga suundus otse neile...

Samal sekundil lakkas laul. Ka orkester katkestas ootamatult mängu...

Ehmudes äkilisest waikusest wallandas Mihailow Lisa oma kaisutusest. Hele walgus pimestas neid. Kõik külalised wahtisid neid naerdes.

Laudade wahel aga seisis lauljanna ja silmitses neid kohkunud ilmel. Isegi mingi alt waistis, et ta oli surnukahwatu.

Lisa tõstis Mihailowile abiotsiwa pilgu. Too oli erutatult püsti karanud ja wahtis nüüd ehmunult ja segaselt lauljannat.

Äkki moondus lauljanna nägu, ta suu tõmbles, nagu tahaks ta karjuda, kuid ta huultelt ei tunginud ainustki heli. Äkki ta wõpatas ja langes teadwusetult põrandale. Kukkudes tõmbas ta endaga klaasidega ja pudelitega kaetud laua kaasa.

Tekkis segadus. Naised kriiskasid kohkunult. Mitu meest kargas minestanu juure, warjates teda Lisa pilkude eest.

Seisukorra päästis orkester, kes alustas lõbusat marssi. Ja kuna kelnerid lauljanna kandsid lawa taha, ununes saalis wahejuhtum ja hetke pärast kostis jälle naeru ja lõbusaid hääli.

„Kes see oli?“

Murelikult waatas Lisa Mihailowile otsa.

Kärsitult rahustas teda mees:

„Ah, mitte midagi... Sääraseid asju juhtub tihti...“

Siis lükkas ta ukse eesriide kõrwale ja hüüdis kelnerit „Arwe!“ Ta ruttas kõrwal asuwasse riietehoiuruumi ja tõi sealt ise mantlid.

„Lisa — on parem, kui läheme nüüd...“

Mihailow oli wäga närwiline. Ta aitas Lisale mantli selga, sosistades erutatult:

„Ma ei tea, — aga me äratasime praegu tähelepanu — — lähme kusagile mujale — — ega sul pole midagi selle wastu?“

„Muidugi mitte!“

Lisa oli nii ärritatud, et ta ei teadnud üldse, mida ütelda wõi kuidas käituda.

Kelner tuli arwega. Mihailow, kes hoidus loozhi sisemusse, pöördus tema poole.

Orkester mängis marulist marssi. Tahtmatult waatas Lisa jälle lawale. Eesriie kerkis. Lawale oli toodud hulk püsse ja märgilaudu. Laual lebas kuhi medaleid ja loorberipärgi. Kowboina riietatud kunstlaskur lehwitas terwitades oma laia kübarat.

Muusika waikides pöördus laskur rahwa poole:

„Austatud daamid ja härrad! Olen esinenud maailma suurimais tsirkustes,“ algas ta ebameeldiwalt kähisewa häälega, „olen saawutanud Ameerikas ja Austraalias laskmises rekorde. Minu esinemise erakordsus ja omapära seisab selles, et töötan elawate märklaudadega...“

Mihailow oli wahepeal tasunud arwe ja astus nüüd närwlikult Lisa juure.

„Tule!“ sosistas ta kärsitult.

Nad wäljusid loozhist ja sammusid rutates läbi pika koridori, mis wiis trepile. Seina tagant kostis laskuri kriiskaw enesekiitus:

„...Töötan päris harilike kuulidega. Kes ei usu, tulgu waadaku! Iga lask on surmaw!“

Kostsid jälle muusika helid ja järgmisel sekundil kõlasid esimesed paugud...

Lisa ja Mihailow tõttasid trepist üles. Ainult paar astet lahutas neid weel klaasuksest, kui keegi hüüdis:

„Grigori Aleksandrowitsh!“

Mihailow pöördus wõpatades ümber. Ka Lisa waatas alla.

Trepi alumisel astmel seisis lauljanna. Tema oligi hüüdja.

Mihailow wõttis Lisal ümbert kinni ja tõmbas ta endaga kaasa.

„Tule, ruttu!“

Siis kõlas kaks pauku järjest. Esimesel sekundil mõtles Lisa, et need paugud kostawad lawalt.

Grigori Mihailow oli jõudnud ülemisele astmele. Ta jäi äkki seisma... ta käed haarasid tühjusesse, nagu otsides toetust... ta tuikus...

Kohkunult silmitses teda Lisa, käed surutud suu wastu. Mihailowi nägu moondus kramplikult. Ta waarus, komistas ja wajus kokku. Siis libises ta ja weeres ülepeakaela astmetest alla, jäädes liikumatult lebama lauljanna jalgade ette.

Too oli pärani silmil jälginud Mihailowi weeremist. Hetke seisis ta seal nagu halwatult, siis lõdwenes ta kangestunud hoiak ja ta sõrmede wahelt libises rewolwer, kliisedes langedes kiwipõrandale.

Saalist kostis mahedaid walsihelisid ja korrapäraselt jatkuwaid pauke.

Äkki kajasid hüüded:

„Mis see oli?"

„Teie tapsite ta!..."

„Waadake, see naine seal..."

Inimesed tormasid Lisast mööda. Liikumatult seisis ta trepi ülemisel astmel. Talle näis nagu näeks ta und, rasket hirmsat und!

Ära siit! Ära! Ta sööstis ukse poole ja olles juba tänawal kuulis ta weel hüüdeid: „Appi! Appi!... Mõrw!"

8.

„Kas härra prokuröril on tunnistajale weel küsimusi esitada?"

Lisa, wäsinud pikast ülekuulamisest, piidles arglikult prokuröri poole. Waewu walitsedes oma erutust, seisis ta tunnistaja kohal. Ikka jälle libisesid ta pilgud kohtulauale, kus mustal kalewil lebas rewolwer, millega oli tapetud pianist Grigori Mihailow.

Kohtu eesistuja leebe, peagu isalik toon oli sisendanud Lisale julgust ja jõudu. Sõbraliku targa näoga wanahärra näis mõistwat, mis toimus tütarlapse hinges. Tema muidu nii asjalik ja energiline hääl omandas eriliselt lahke ja siira tooni, kui ta pöördus Lisa poole.

Kohtusaali kitsama põikseina ääres istus prokurör. Tema kõrwal wäikese laua taga tema abi. Wastasolewa põikseina ääres asetses kaks rida wandemeeste pinke.

Nende wastas istus kahe kohtuteenri wahel kaebealune. Ta nägu oli wäga kahwatu ja nüüd, kus ta oli minkimata, tundus ta palju wanemana kui tol õhtul kabarees. Oli ilmne, et ta elu oli nõudnud temalt nii mõnegi raskuse ületamist, jättes pingutuse mälestusena ta näole sügawaid jooni ja kurde. Kuigi ta kandis odawat tumedat kleiti, oli ta hoiak siiski ülimuslikult uhke ja kindel. Ta pilk oli ükskõikne, peagu põlastaw.

Kaitsja pöördus alatihti lauljanna poole, kõneldes temaga …edalt ja närwlikult. See oli wäikesekaswuline noormees, kes silmapilkugi ei püsinud paigal, olles wäga teadlik oma osa tähtsusest ja lootuses selle protsessiga alustada oma karjääri tõusuteed.

Kuna Mihailowi protsess oli juba mitu kuud linna kõmulisemaks kõneaineks, oli kohtusaal walgunud rahwast täis. Pealtwaatajate seas leidus palju konserwatooriumi õpilasi, kes elawalt omawahel sosistasid ja tähelepanelikult jälgisid Lisa iga liigutust. Ka „Trocadero" artistidest ja teenijatest oli enamik kohal.

Esimese rea keskpaigas istus Lisa ema. Närwlikult muljus ta taskurätti sõrmede wahel, pöörmata pilku Lisalt.

Prokurör oli kohtu eesistuja küsimuse peale tõusnud. See oli esimene kord protsessi kestwusel, kus ta pidas oma kohuseks wahele astuda. Tema wali lai nägu oli liikumatu. Rahulikult ja selgelt, rõhutades iga sõna, kõnetas ta nüüd Lisat:

„Tunnistaja, kas teie ei küsinud Mihailowilt pärast kaebealuse minestamist, kas ta lauljannat tunneb?"

„Ei," wastas Lisa arglikult.

„Kas see ei äratanud teie tähelepanu, et lauljanna minestas just teie loozhi ees? Arwan, et see pidanuks teile silma paistma..."

Lisa raputas pead.

Prokurör jatkas kiiresti:

„Wõi ütles ta teile ise midagi lauljanna kohta?"

„Ei," wastas Lisa nüüd päris rahulikult.

„Tänan!" Prokurör istus jälle, toetudes mugawalt tugitooli leenile. Küsiwalt pöördus eesistuja kaebealuse pingi poole.

„Kas härra kaitsja?..."

„Mina keeldun," wastas adwokaat, tõstmata pilku aktidelt.

„Wõite nüüd istuda, tunnistaja," pöördus kohtu eesistuja Lisa poole.

Lisa kummardas kergelt ja sammus aeglaselt tunnistajate pingi juure tagasi. Mööda minnes wahetas ta emaga pilgu, nagu paluks ta temalt weel kord andestust.

Ema naeratas talle lahkelt ja kergendatult hingates laskus Lisa tunnistajate pingile.

Kohtu eesistuja oli hetke wältel lehitsenud akte. Siis pöördus ta asjalikult ja peagu rangelt kaebealuse poole:

„Kaebealune Wera Kowalskaja! Olete kogu aja oma waikimisega takistanud kohtul awastada teie poolt toimitud kuriteo põhjusi... Kas te nüüd lõpuks — nii ütelda wiimasel minutil — ei kergendaks oma südametunnistust awameelse seletusega?"

Ja kui lauljanna püsis endiselt liikumatus poosis, jonnakas ükskõiksuses põrnitses omaette, jatkas kohtunik tõsiselt:

„Ütlesin „wiimasel minutil", kaebealune, sest wõite olla kindel, et kohus karistab teid kõige raskemate määrade kohaselt, kui te pole suuteline selgitama selle ettekawatsetud mõrwa motiiwe..."

Pinewa huwiga waatles terwe saal Wera Kowalskajat. Ka Lisa tõstis pilgu.

„Teie tapsite inimese, kaebealune!" Kohtunik kummardus üle laua tema poole ja ta hääl muutus energilisemaks. „Tunnistage, mis tõukas teid toimima nii koledat roima?"

Surmawaikuses tõusis Wera Kowalskaja. Wäsinud pilguga, tülpinult ja ükskõikselt waatas ta üle kohtulaua. Wastumeelselt lausus ta:

„Mul pole midagi tunnistada!"

Publikut läbis sosin. Kohtu eesistuja koputas pliiatsiga wastu laua serwa. Ta näis milleski kõhklewat.

„Olete põikpea, kaebealune," pöördus ta weel kord Wera Kowalskaja poole. „Ma ei taha lõpetada protsessi arutamist enne, kui ma ei tea, miks tapsite tolle mehe..."

Ja walju häälega jatkas ta:

„Teil pidi ju Grigori Mihailowiga olema mingisuguseid sidemeid. Teie ja tema wahel pidi tingimata midagi juhtuma, sest muidu poleks teie teda ju sel saatuslikul õhtul tapnud."

Lauljanna seisis ikka weel liikumatult.

Kaitsja sosistas talle midagi kõrwa, ägedalt ja närwiliselt. Nüüd peab ta ometi rääkima! See on ju tema enda huwides!

Aga Wera Kowalskaja waikis.

Leebelt ja isalikult tegi wana kohtunik weel wiimase katse:

„Püüdke endast wõitu saada, kaebealune! Wahest leiame meie, teie kohtumõistjad, möödunust pehmendawaid asjaolusid, mis heidawad teie teole uut walgust.“ Ja nagu wannutades lisas ta: „Küsimuses on ju teie saatus, kaebealune!“

„Mis te minust tahate?“ hüüdis äkki Wera Kowalskaja. See kõlas wäljakutsuwalt, trotsiwalt. „Mõistke mind süüdi — ma ei salga oma tegu!“

Arew sosin järgnes kaebealuse sõnadele. Erutatud pealtwaatajad waidlesid ägedalt. Wihaselt kargas kaitsja püsti ja kõneles kaebealusega. Kuid tema ei kuulanud teda üldse. Wannutatud mehed wahetasid tasa oma mõtteid.

„Sellega lõpetan tunnistajate ülekuulamise,“ lõpetas kohtu eesistuja kindel hääl saalis tekkinud rahutuse. Kohe walitses jälle waikus.

„Sõna on prokuröril!“

Prokurör tõusis püsti, wõttis enda ees lebawa mütsikese ja pani selle pähe. Tänane juhtum oli erakordselt lihtne, polnud tarwis end pingutada. Asjalikult algas ta:

„Kõrge kohus! Härrad wannutatud mehed! Ma ei tarwitse teilt kaua tähelepanu nõuda: kaebealuse süü on tõestatud. Ta ei salga seda. Hingearstide seletuse järele ta on normaalne ja wastutaw oma tegude eest. Kui ta waikib oma teo motiiwide kohta, siis ei riiwa see protsessi käiku, sest kohus on tõestanud, et ta on täies ulatuses süüdi. Ükskõik, mis olid need põhjused, mis sundisid teda wõtma oma kaasinimeselt elu, kas armukadedus, wihawaen wõi kättemaks, — tema waikus ei pehmenda ta süüd, wastupidi, see wähendab sümpaatiat tema wastu — —“

Ja hetke pärast lõpetas prokurör oma kõne:

„Nõuan sellepärast, et kaebealust Wera Kowalskajat karistataks kõige karmimalt, ja et ta ettekawatsetud mõrwa pärast mõistetaks wiieteist aastaks wangi.“

Wera Kowalskaja wõpatas kergelt, kuid ta ilme ei muutunud. Saali läbis sosin. Prokuröri kõne oli awaldanud tugewat muljet.

Kui noor adwokaat tõusis kaitsekõneks, ei oodanud temalt keegi midagi erilist. Ja ta teadis isegi, et tema ülesanne oli wäga raske, kuna kaebealune oli keeldunud isegi temale andmast täpsemaid teateid oma minewiku kohta, toimunud kuriteo põhjustest rääkimata. Aga ta oli weel harwa esinenud kohtus ja ta otsustas wähemalt ilusasti kõnelda, et liigutada kuulajaid, kelle seas wõis leiduda nii mõnigi tulewane abitarwitaja.

Algul konarlik ja takerduw, muutus ta kõne warsti woolawalt sorawaks.

„Kas teie ei märganud kõik,“ pöördus ta publiku poole, „et kaebealune ei suutnud ainult sellepärast kõnelda, et ta oli wapustatud, wapustatud hingepõhjani? Kas te pole kunagi kohanud inimest, keda üleelatud raske sündmus on hirmutanud ja masendanud tummaks? Kaebealusel olnuks wäga lihtne wäita, et tapetu piinas teda eluaja, sest maailm armastab patukahetsejaid, — et ta seda ei teinud, ei räägi tema wastu, waid just tema poolt.“

„Härra kaitsja! Wabandage katkestust!“

Kohtu eesistuja sõnad wiisid kaitsja segadusse. Ta oli just sattunud hoogu — ja nüüd selline hoolimatu wahelesegamine! Oma agaruses ta

polnud märganud, et kohtuteenri saatel oli saali astunud kriminaalametnik, kes hoidis käes wäikest kohwrit.

„Jah — palun," kogeles kaitsja ja punastas pahameelest.

Wahepeal oli kohtunik kõnelnud kriminalistiga ja nüüd pöördus ta jälle rahwa poole:

„Mul on teada järgmist: kriminaalpolitsei on peajaama pakkide hoiukohast leidnud kohwri, mis kuulub kaebealusele..."

Wera Kowalskaja kuulatas. Esmakordselt protsessi kestel elawnes ta ilme ja ta liigutused muutusid kärsituks.

Ehmunult silmitses ta wäikest kohwrit, mille kriminaalametnik oli asetanud kohtu eesistuja ette.

„On wõimalik," jatkas kohtunik, „et kohwer sisaldab materjale, mis selgitab kaebealuse ja Grigori Mihailowi wahekorda."

Wera Kowalskaja tõusis aeglaselt, nagu kisuks kohwer teda salapärase jõuga enda poole. Ta silmad waatasid tardunult ja ta suunurgad tõmblesid. Ta näis wõitlewat hirmust wõitlust.

Kohtuniku nõudel katkestati kaitsja kõne nüüd seniks kui kohus oli tutwunud kohwri sisuga.

„Härra inspektor, awage kohwer!" käskis kohtu eesistuja kriminaalametnikku.

„Ei!" kõlas äkki hüüd läbi saali.

Kõikide pilgud pöördusid kaebealusele, kes nüüd toetas barjäärile, nägu moondunud hirmust, silmis meeleheite helk. Ahastuses kordas ta uuesti: „Ei!"

Kaitsja oli jälle karanud püsti. Nüüd sosistas ta midagi kaebealusele ja wiimane waatas talle erutatult.

Saalis puhkes segadus. Ärritatult karjuti läbisegi, mõned pealtwaatajad olid tõusnud üles, ajalehtede kirjasaatjate täitesulepead krabisesid metsiku kiirusega üle paberi. Oodatud „kõmu" oli käes!

Siis kõlises kohtuniku kell ja korraga walitses saalis jälle sügaw waikus.

Kuid see kestis ainult wiiwu. Niipea kui kaitsja teatas, et kaebealune on walmis kõike seletama, algas tribüünidel kisa uuesti. Jälle oli kohtu eesistuja ägeda kõlistamisega sunnitud rahwast rahule kutsuma.

Kaitsja oli isegi üllatatud. Sosistanud jälle wiiwu Wera Kowalskajaga, ütles ta nüüd:

„Kaebealune palub kõrget kohut, et ta kohwer awataks alles pärast tema seletust."

Prokurör naeratas pilkawalt.

„Kas kaebealune kawatseb kohtukorda muuta? Protestin kaitsja ettepaneku wastu."

„Siis ei lausu ma ainustki sõna!" karjus Wera Kowalskaja.

„Kohus ei lase endale awaldada surwet," wastas prokurör ja pöördus siis eesistuja poole: „Nõuan, et kohwer awataks kohe!"

Pealtwaatajate tribüünil algas waidlus uue hooga, kisati ja karjuti läbisegi.

„Protestin prokuröri tooni wastu!" karjus advokaat, ärritusest punetades. „Palun kohut minu ettepanek wastu wõtta."

Asjatult manitses eesistuja ja kell rahule. Publik oli täiesti unustanud korra, lärmati, zhestikuleeriti elawalt, paljud olid püsti karanud, et lähe-neda kohtulauale. Ajakirjanikud töötasid palawikulise hooga ja isegi wan-nutatud meeste wahel oli tekkinud äge waidlus.

Alles kui kohtu eesistuja ähwardas publiku saalist wälja saata, rahu-nesid meeled weidi ja oma muljeid awaldati nüüd weel ainult sosinal.

Üleolewalt ja enesekindlalt pöördus kohtu eesistuja prokuröri poole:

„Härra prokurör, arwan tegutsewat õigluse huwides, rikkumata kohtu-korda, kui täidan kaebealuse soowi ja annan talle nüüd sõna. Lõpuks ei lähe meil kohwri sisu ju kaotsi!"

Kiitew pomin tribüünil järgnes ta sõnadele.

Olgu kehitades tõusis prokurör:

„Olen kaugel sellest, et arwustada kohtupidamise korda," wastas ta wii-sakalt, kuid ilmsesti wihaselt, „kuid süüdistajana pean jääma oma arwa-mise juure."

Kaebealune kõneles jälle kaitsjaga. Wiimase põsed õhetasid palawikuli-selt, kui ta nüüd uuesti palus sõna:

„Kaebealuse seletusele tugenedes olen sunnitud kõrget kohut paluma, et kohtuistung kuulutataks kinniseks!"

Ja ta lisas weel rea paragrahwe.

Nüüd algas tribüünidel päris metsik möll. Karjuti läbisegi, tramöti jalgu ja kaitsja aadressil lendas isegi lubamatuid sõimusõnu.

Ka ajakirjanike laua ääres walitses ärewus ja pinewa huwiga jälgisid lehtede kirjasaatjad kohtu eesistujat, kes taas haaras kella ja energiliselt kõlistas.

Silmapilk rahunes saal.

Selgelt ja rahulikult kostis kohtuniku hääl:

„Kaitsja ettepanek on wastu wõetud. Kohtuistung on kuulutatud kin-niseks."

Kohe awasid kohtuteenrid suured tiibuksed. Wastumeelselt lahkus pub-lik oma kohtadelt, keegi ei tahtnud lahkuda nüüd, kus saabus just põnewam moment...

Aga kohtuteenrid kiirustasid rahwast, wiisakalt, kuid kindlalt palusid nad kõiki wäljuda saalist.

Ka ajakirjanikud olid pettunud. Kõik nad söösisid nüüd telefonide juure, et toimetusesse juhtunust teatada.

Weel ukse wahelt heideti kaebealusele wiimaseid pilke.

Waewu walitsedes oma ärewust seisis Wera Kowalskaja ikka weel en-dises hoiakus, kuulates adwokaati, kes ärritatult püüdis talle midagi sel-geks teha.

Ka tunnistajad olid tõusnud püsti. Kaheldes wahtisid nad ringi.

„Tunnistajad ootawad wäljas uue korralduseni," ütles kohtu esimees.

Kuulekalt wäljusid nad saalist, nende seas ka Lisa, kes pilguga otsis oma ema publiku hulgast. Teenrid sulgesid juba uksi ja ainult üksikud wii-witasid weel. Nende seas ka Lisa ema. Ta noogutas Lisale ja järgnes siis teistele koridori.

Hetke kostis weel erutatud häälte suminat, siis jäi saalis kõik waikseks.

„Kaebealune, teil on sõna," lausus kohtu eesistuja, ja ta hääl kajas suures ja tühjas ruumis wastu.

Wera Kowalskaja ilme oli muutunud. Ta pilk oli suunatud kaugusesse nagu näeks ta nägemust. Ta käed olid kramplikult ristis ja tal oli raske leida sobiwaid sõnu. Tasa, peaaegu kõlatult algas ta jutustust oma elust, oma armastusest, oma kannatustest ja suurest hirmust, ja kõneldes naeratas ta nukralt ja waluliselt.

II osa.

1.

Kaebealune Wera Kowalskaja polnud alati olnud warietee-lauljanna, kes wiletsa tasu eest oli sunnitud esinema kabareedes ja tantsulokaalides. Kakskümmend aastat enne oma protsessi, 1912. a., ta oli olnud Warssawi ooperi kuulus lauljanna. Ilus noor neiu seisis euroopaliku kuulsuse läwel ja oma harukdaselt kauni ja kõlawa häälega ning wõluwa wälimusega oli ta Warssawi ooperi jumaldatud täheks. See oli Werale särawa edu ja hiilgawate wõitude aeg ja ta armastas oma elukutset, mis talle seni oli toonud waid õnne, kiiret tõusu ja üldist lugupidamist.

Kõik ta kolleegid ja Warssawi publik kahetsesid wäga, kui selgus, et Wera kawatseb alatiseks lahkuda lawalt. Ooperi direktori palwed ega teised hiilgawad pakkumised ei suutnud kõigutada ta otsust. Üldiselt teati ka põhjust, miks Wera katkestas oma lawalise karjääri ja kes tundsid meest, kellega ta kawatses abielluda, ei imestanud nii wäga, et Wera eelistas waikset perekonnaelu teatri elewusele, sest rittmeister Boris Kirow oli haruldaselt sümpaatne ja kena mees.

Wera Kowalskaja, kes oskas rõõmsatega olla rõõmus, oli oma loomuselt siiski tõsine ja tagasihoidlik naine, kes kõigi oma elukutsega seotud kiusatustele oli suutnud wastu panna. Ja ta teadis, et tema suurimaks õnneks oli siiski ainult elu armastatud mehe kõrwal.

Wiimasel hooajal oli Wera Kowalskaja saawutanud suurima edu Grigori Mihailowi ühewaatuselises ooperis „Mazurka's".

Grigori Mihailow oli tol korral noor edasipüüdlik helilooja, kelle nimi „Mazurkaga" oli saanud üleöö tuntuks.

Kuna „Mazurka" talwe läbi oli publiku seas leidnud waimustatud wastuwõttu, walis Wera selle ooperi ka oma lahkumisetenduseks. Ja weel kord kujunes „Mazurka" hiilgawaks suursündmuseks.

Grigori Mihailow juhatas ise orkestrit ja ta tegi seda kogu oma kahekümnekaheaastase noormehe ülewoolawa temperamendi ja kirgliku andumusega. Ooper lõppes lõikuspühaga poola talus.

Wera wiimane suur aaria areneb kütkestawaks mazurkaks, tolleks, mis Mihailowile hiljem tõi maailmakuulsuse.

Wiimast korda laulis Wera seda aariat, waimustudes ise ja waimus-

tades teisi. Iialgi warem polnud ta laulnud nii kaunilt ja wõluwalt kui tol wiimasel õhtul Warssawi ooperis. Loendamatuid kordi tuli tal üksi ja Mihailowi kõrwal ilmuda lawale, et tänada publikut. Ja lawa oli kui lillede meri.

Raudukse taga, mis wiis lawalt garderoobidesse, ootasid Werat ta kolleegid. Ja kui ta ilmus sädelewana õnnest ja edust, ümbritseti teda igast küljest.

„Diwaline, Wera, — sa olid suurepärane!“

„Ega sa weel ära ei lähe? Jääd weel natukeseks siia?“

Kolleegide sõbralikkus liigutas Werat. Ta oli kõigiga hästi läbi saanud ja lahkumine polnud tal kerge. Aga praegu ootas ta oma peigmeest.

„Pean kiiresti ümber riietuma,“ ütles ta. „Aga pärast tulen weel weidikeseks teie hulka.“

Garderoobis istus Wera noor sõbratar Wanda, habras blond olend. Ta kandis weel poola rahwusriideid, milledes ta äsja oli esinenud tantsustseenis. Ta näis murelikuna, kuid ta naeratas Werale, püüdes oma nukrust warjata.

Wera süleles teda.

„Mis sa ütled, Wanda, kas nad pole liigutawalt head minu wastu?“

Wera peegli ees seisis suur imeilus lillekorw, mille peigmees oli saatnud talle juba enne etendust.

Wera hakkas pühkima minki näolt, Wanda aga istus madalale jätile ja waatas oma kuulsale kolleegile mõtlikult otsa.

„Kas sul pole kahju teatrist lahkuda?“ küsis ta tasa.

„Wägagi,“ wastas Wera.

„Aga siiski loobud sa kõigest, oma edust, oma hiilgawast tulewikust?“ imestas Wanda. „Ma ei suuda lihtsalt kujutella, et oled wiimast korda siin, et sa iialgi ei seisa enam lawal!“

„Jah, Wanda, see on lõpp.“

„Kui sa ainult ei kahetse,“ sõnas Wanda kaheldes.

„Ei iialgi!“ hüüdis Wera rõõmsalt. „Sa ei aima ju kui õnnelik olen!“

„Tõepoolest kadestan sind,“ ohkas Wanda.

Nüüd alles märkas Wera sõbratari kurba ilmet.

„Kas teil Mihailowiga on ikka weel arusaamatusi?“ küsis Wera.

„Ka need on möödas,“ naeratas Wanda kibestunult. „Kõik on otsas. Ta ei näe mind enam üldse ega räägi minuga sõna...“

Weral oli Wandast kahju, aga ta ei jõudnud teda lohutada, sest parajasti awati uks.

Tulija oli Grigori Mihailow ja ta naeratas oma wõluwamat naeratust. Noor helilooja oli silmapaistwalt ilus mees. Ta walget kõrget laupa raamisid süsimustad juuksed ja tumedad wurrud tegid ta wanemaks kui ta tegelikult oli. Ja tal olid suured ilusad silmad, mis oskasid nagu otse südamesse waadata. Polnud siis ime, et ta äärmiselt meeldis naistele.

Wanda tõusis kärmesti ja astus temale wastu. Wõib-olla ta arwas koguni, et Mihailow tuli tema pärast ja tema pilgust oli näha, et ta oli walmis Mihailowile andestama kõik. Polnud ju wõimalik, et tema armastus oli juba möödas, et kõik tema wanded ja tõotused olid olnud waid silmapilgu tujuks.

Kui Mihailow märkas Wandat, süngistus ta ilme ja igawuse wari libises üle ta näo. Muidugi, ta oli armastanud seda tüdrukut, aga nüüd oli ta temast tüdinenud. Pealegi polnud Wanda eriliselt ilus, Warssawis leidus palju kaunimaid naisi, kes olid õnnelikud kui tema suwatses neile pöörata tähelepanu.

Ta waatas Wandast mööda ja lausus jahedalt:

„Tahaksin Wera Pawlowanaga üksi kõnelda."

Wanda sööstis kiiresti toast, et warjata silmi walguwaid pisaraid.

Grigori Mihailow ei heitnud tema poole pilkugi, naeratades suudles ta Wera kätt ja ütles õrna etteheitega:

„Pole õige teist, et hülgate meid."

„Ja teist pole õige, et kohtlete nii halwasti wäikest Wandat!" wastas Wera.

Grigori Mihailow kibrutas pahaselt kulme.

„Ta on igaw, see tüdruk..." ütles ta põlastawalt.

Wera teadis tema armulugusid hästi. Neist oli teatris sageli juttu. Pilkawalt wastas ta:

„Arwan, et teie meelest on igaw iga naine, keda olete rohkem kui paar korda näinud. Arwestades teie suhete lühikest kestwust..."

„Wera," meelitles Mihailow, „oma lahkumise õhtul olete minu wastu nii paha..."

Ta astus Werale lähemale.

„Teate ju wäga hästi, et on olemas waid üks naine, kelle pärast olen walmis unustama kõik teised!"

Wera naeris heledalt.

„Grigori Aleksandrowitsh, seda ma küll ei usu!"

Ja pöörmata temale suuremat tähelepanu, jatkas Wera näo puhastamist.

Mihailow astus tema tooli taha ja Wera nägi tema paluwaid silmi peeglis.

„Kas teie ei tea, kuidas teid jumaldan?"

See läks juba liiale, Wera pahandas tõsiselt.

„Milleks säärane mäng?" noomis ta kurjalt. „Tunnen teie armunud meeleolusid... Ja pealegi teate ju wäga hästi, et armastan teist."

„Rittmeister Kirow," teatas teener.

Wera ruttas oma peigmehele wastu, unustades Mihailowi hoopis, kes tagasihoidlikult astus kõrwale.

„Grigori Aleksandrowitsh — see oli tõesti oiwaline õhtu," terwitas teda Kirow.

„Ärge tänage mind, härra rittmeister!" wastas Mihailow galantse kummardusega Wera poole ja wäljus siis kärmesti garderoobist.

Boris Kirow süleles Werat ja suudles teda.

„Kallim," ütles ta, „laulsid täna ilusamini kui kunagi warem. Kardan, et igatsed hiljem lawale tagasi, tunned puudust oma kunstist?"

„Sinu naisena?" naeris Wera tasa ja õnnelikult.

Boris silitas ta pead.

„Wahel on mul hirm, et nõuan sinult liig palju, Wera. Aga olen nii suur egoist, et tahan sind hoida ainult endale!"

Wera sulges silmad, suudles teda anduwalt.

„Ja mina kardan, et suudan sulle pakkuda liig wähe..."

Kaua seisid nad tummalt, siis istus Wera jälle peegli ette.

Kirow süütas sigareti ja sammus mõtteisse süwenenult tuba mööda edasi-tagasi.

„Tead sa," seisatas ta äkki Wera ees, „et tundsin alati pöörast armukadeduse piina, kui nägin sind lawal kellegi embuses..."

Wera oli seda märganud, kuid Kirow polnud oma tunnetest warem kunagi kõnelnud.

„Ja nüüd sa oled rahul?" küsis Wera kelmikalt.

Mehe silmad lõid särama, ta kaelustas teda uuesti.

„Wera— ma ei jõua oodata, kus meil on oma korter... kus oleme kahekesi... ja meid midagi enam ei lahuta!"

2.

Warsti pärast seda abiellusid nad. Ja see oli õnnelik abielu. Kirow oli tubli ohwitser, kellest pidasid lugu nii ülemad kui ka alamad, ja Wera oli oma mehe õrn abikaasa ja truu sõbratar. Isialgi ei wallanud teda igatsus lawa järele ja ainult harwa kohtas ta oma endisi kolleege, ja kui ta aasta hiljem sünnitas lapse, siis näis talle, et maailmas ei saa enam suuremat õnne olla.

Siis saabus 1914. a. august ja puhkes Maailmasõda. Rittmeister Kirow oli esimesi, kes oma wäeosaga saadeti rindele. Lahkumine naisest ja lapsest kujunes pööraselt raskeks, sest see oli nende esimene hüwastijätt. Nii Weera kui Boris olid weendunud, et sõda lõpeb warsti, kuid ometi rõhus noort naist painaw hirm, et ta näeb oma meest wiimast korda.

Ja ta aimdus ei petnud teda. Kuigi Boris pöördus elusana sõjast tagasi, oli nende täiuslik õnn ometi igaweseks möödas.

Algul näis küll, et tema kartused ei täitu. Boris kirjutas sageli ja hoolimata alalisest murest tema pärast elas Wera siiski wõrdlemisi õnnelikult.

Ta hoidus weel rohkem seltskonnast eemale ja pühendas end täiesti oma lapsele, kelle kiire areng walmistas talle suurt rõõmu.

Üle poolteise aasta kestis juba sõda ja Boris polnud ikka weel saanud puhkust. Igawikuna tundus aeg, mis nad olid üksteisest eemal.

Märtsis 1916. a. haigestus laps. Ööde kaupa walwas Wera oma tütrekese woodi juures, tundes tema pärast pöörast hirmu, kuigi arst kinnitas, et tegemist olewat wäga harilikku lastehaigusega.

Tõepoolest paranes lapse terwis kiiresti, kuid see ei rahustanud Werat. Kauane üksindus oli teinud ta närwiliseks ja kergesti ärrituwaks ja ta kartis, et lapsega wõis siiski weel midagi juhtuda. See wihastas lõpuks arsti, wana head perekonnasõpra.

„Lapsel pole enam midagi wiga," kinnitas ta tõsiselt. „Teil pole mõtet muretseda!"

„Ma ei tea siiski..." lausus Wera mõtlikult. „Eile õhtul läikisid ta silmad nagu palawikus...."

„Laps on terwe!" kordas arst ja silmitses siis uuriwalt Wera kahwatut nägu. „Aga teie terwis jätab soowida, Wera Pawlowna. Hoolitsete enda eest liig wähe. Mis rindel uudist? Kas teie abikaasa on kirjutanud?"

„Jah, alles hiljuti sain kirja. Boris näib oma eluga enam-wähem rahul olewat."

„Suurepärane," pomises arst ja kui nad wäljusid lastetoast, pöördus ta päris tõsise noomitusega Wera poole:

„Ma ei mõista teid, Wera Pawlowna! Miks elate erakuna? Miks kardate inimesi ja seltskonda? Alaline mure oma lapse ja mehe pärast rikub ainult teie närwe. Olete liig tundlik ja kui te laps kord aewastab, siis mõtlete kohe, et ta sureb!"

Wera wõpatas kohkudes.

Arst hakkas naerma.

„Näete nüüd — kas mul pole õigus?" lausus ta sõbralikult. „Isegi nalja ei talu te enam! Ei, nii ei tohi see kesta! Peate otsima ajawiidet ja waheldust!"

Ja kui Wera ta weidi hiljem saatis [illegible]usse, kordas ta mantlit selga tõmmates uuesti:

„Ärge unustage, et wõlgnete ka endale midagi! Lõõutsege weidi, liikuge inimeste seas ja te näete, et kartusteks ja hirmuks pole mingit põhjust! Loodan, et kohtan teid warsti kusagil seltskonnas. Nägemiseni!"

Üksi jäädes mõtiskles Wera kaua. Arstil wõis olla õigus. Ta oli tõesti wäga närwiline ja rõhutud meeleolus. Ja sellest polnud kasu ei Borisil ega ta wäikesel tütrel. Aga teiseltpoolt polnud tal wähematki huwi wõõraste inimeste wastu! Wõi tekiks see jälle, kui ta teistega kokku puutuks?

Lastetuppa tagasi minnes langes Wera pilk lauale, kus seisis weel awamatult hommikune post.

Ta oli jätnud kõik sinnapaika, kui ta nägi, et saabunud kirjadest ei tulnud ükski rindelt. Nüüd aga waldas teda kerge uudishimu ja ta awas ümbriku, mis lebas teiste peal. See sisaldas kutset samal õhtul toimuwale ballile, mille korraldas Warssawi kunstnikkond sõjainwaliidide heaks.

Wera rõõmustas, et ta endised kolleegid polnud teda weel unustanud. Hetke kõhkles ta, siis oli ta otsus kindel: täna õhtul läheb ta ballile! Kutse saabus just parajal silmapilgul...

Teenija oli wäga üllatatud, kui Wera teda käskis kapist wõtta ta uuema õhtukleidi.

3.

Mõni tund hiljem sammus Wera „Grand-hotelli" laiast trepist üles. Saali läwel seisatas ta üllatunult: sellist elawat meeleolu ja sääraseid uhkeid õhtukleite poleks ta tõesti teadnud oodata! Oli raske oletada, et kusagil — ja mitte wäga kaugel — möllas werine sõda. Elegantsete daamide ja frakkides härrade seas liikus ainult siin-seal mõni ohwitser oma tagasihoidlikus mundris.

Werale tundus ümbrus weidi wõõrastawana ja hetke kahetses ta juba, et ta üldse oli tulnud siia.

Orkester lõpetas parajasti ulja walsi ja nüüd jalutasid paarid parketil.
Otsiwalt waatas Wera ringi ja sekund hiljem märkas teda rühm ta endisi kolleege, kes kohe juubeldades ümbritsesid noort naist, kes walgusest ja kärast oli weel natuke uimane.
Werat üllatas ja liigutas sõprade südamlik wastuwõtt. Ta oli juba arwanud, et teda on ammu unustatud.
„Kui tore, et tulid!"
„Kui hea sa wälja näed!"
„Tule, istu meie lauda..."
Ja ta tõmmati laua äärde, mis asetses saali nurgas.
„Nüüd sa meie käest enam ei pääse!" ähwardati teda naerdes.
„Pead meile nüüd jutustama endast ja oma elust..."
Naljatades ja naerdes wõtsid nad laua ääres istet.
„Wera terwiseks!" kõlisesid klaasid.
Tal tuli wastata loendamatuile küsimustele.
„Mida teeb sinu laps?"
„On ta poiss wõi tüdruk? Kas ta räägib juba?"
„Kus on su mees? Mis ta teeb?"
Wiimaks sai ka Wera wastata:
„Ta on rindel. Ja senini terwe."
Ja siis jutustati talle uudiseid teatri-maailmast.
„Kas tead, et Wanda on wahepeal ka abiellunud?"
„Kas tead, miks pole „Mazurkat" enam kordagi mängitud? Keegi ei küüni selles nii kõrgele kui sina. Tarnowskaja katsetas küll kaua, aga teda ei lastud lawale. Kardeti skandaali. Hellitasid ju publiku hirmsasti ära!"
„Mazurka!" — Kui ammu see oli! Werale meenus ta lahkumise etendus ja talle näis, nagu kuuleks ta jälle kiiduawalduste tormi... Mis oli wahepeal saanud Grigori Mihailowist?
Temale tundmatud näitlejad ja lauljad ühinesid nende seltskonnaga ja tähelepanu juhiti mujale. Naerdi, kisati, lööbiti.
„Tänane pidu on lihtsalt oiwaline!"
„Järgmine tants kuulub mulle..."
„Tehtud! Me tantsime kõik..."
„Kuulake ometi seda walssi! See sunnib tantsima!..."
Wera istus rõõmsate inimeste seas, oli heas tujus, kuid ometi eraldas teda midagi teistest. Kui pealiskaudne oli lõpuks nende inimeste elu, kes nii hästi oskasid nautida balli elewust! Mida teadsid nemad waiksest perekonnaõnnest, tollest suurest rahust, mida sisendab armastus oma mehe ja lapse wastu! Aga ometi tundis Wera, et tõesti oli hea wahel jälle lõbusas seltskonnas wiibida.
Metsikult uljad helid hõljusid läbi saali.
Mazurka!
Rõõmus sumin läbis saali. Kõik kargasid üles ja ruttasid tantsuparketile.
„Tore — mazurka! Wabanda, Wera..."
„Wabanda, Wera! Lubasin juba warem..."
Kõigil daamidel olid juba kawalerid, õigemini kõigil härradel daamid, sest sõja aja tõttu olid naised suures ülekaalus.

Järgmisel hetkel istus Wera üksi lauas. Ta oli hämmastunud ja weidi solwatud. Kui kiiresti jäid inimesed wõõraks, kui neid nägid nii harwa! Kas oleks tema hiilgepäewil juhtunud, et teda oleks mazurka ajal jäetud üksi?

Aga ta naeratas kohe... Ta ise oli walinud oma praeguse osa... Ja ta oli rahul oma eluga...

Aga siiski! Millal tantsis ta wiimati? Ja kuidas see mazurka otse kiskus kaasa... Unistades silmitses ta parketil keerlewaid paare.

„Tohin ma paluda?" kõlas äkki tuttaw hääl tema kõrwal.

Wera ehmus, pöördus ümber.

„Grigori Aleksandrowitsh!"

Mihailow seisis tema ees. Wera ei oletanud, et ka tema on ballil. Noor helilooja oli wahepeal saanud kuulsaks. Oma tawalise wõiduka naeratusega kummardus ta ja suudles Wera kätt. Ta waatas temale sügawalt silmi, imetledes, wõludes, nagu ikka.

„Tänan teid, et tulite," ütles ta tasa.

„Miks tänate mind?" küsis Wera imestades.

Grigori Mihailow waikis wiiwu. Siis wastas ta jällegi tasa, kuid rõhutades iga sõna:

„Sellepärast, et saatsin teile kutse."

Wera oli nii üllatatud, et ta esimesel pilgul ei saanud aru.

„Teie olite see?"

Grigori Mihailow oli solwatud. Ta ilme oli haawunud ja kuidagi wäga naljakas, kui ta murelikult küsis:

„Kas olete nüüd pettunud?"

„Ei," naeris Wera. „Rõõmustun, et te pole mind weel unustanud!"

Ja sel silmapilgul näis talle, et Mihailow oli jäänud endiseks hellitatud ja kergemeelseks poisuks, kes ta oli olnud warem.

Mihailowit rõõmustas Wera wastus wäga. Ta silmad lõid särama ja ta naeratas jälle. Mazurka haarawad helid meelitasid ja kiusasid. Mihailow osutas parketile ja kordas palwet:

„Kas tantsime?"

Hetke kõhkles Wera weel. Talle meenus nende wiimne kõnelus ja see nagu hoiatas teda...

„Teie ei tohi keelduda, Wera," anus Mihailow. „Mazurkaga lahkusime, mazurka ajal kohtasime jälle..."

Wera waatas tema tumedaisse silmisse ja siis sammusid nad koos parketile, kus tuttawad neid terwitasid elawate hüüetega.

Temperamentne tants haaras Werat. Ta oli kiirest liikumisest ja muusikahelidest nagu wõlutud, nagu joobnud. Ka Grigori Mihailowi kütkestas mazurka.

Juhuslikult libises Wera pilk wäga elegantselt riietatud suurekaswulisele blondile naisele, kes teda tigedalt silmitses. Ta nägu oli lai ja kaunis kahwatu.

„Ka üksi jäetud!" mõtles Wera ja daami paha tuju tegi talle nalja. Aga siis taipas ta äkki, miks too naine just teda nii pahaselt waatles: Grigori Mihailow oli jäänud endiseks! Noor naine näis Weras kartwat

uut wõistlejat ja Mihailowi üliwiisakas ja siiski tuttawlik käitumine ainult kinnitas tema kartust.

Wera naeratas üleolewalt. Too blond naine ei tarwitsenud tema pärast küll hirmu tunda! Kõik oli waid mäng! Tol korral ei aimanud ta weel, kui kiiresti wõis mäng muutuda õudseks tõelisuseks, kui ohtlik oli see Mihailow . . .

Küsiwalt waatas Wera Mihailowile otsa ja juhtis tema tähelepanu oma „wõistlejale". Mihailow heitis talle kiire pilgu ja noor blond naine kadus pealtwaatajate ridadest.

Wera muigas pilkawalt. Jälle üks ohwer! Mihailow kehitas õlgu ja tantsis edasi, nagu poleks midagi juhtunud.

Siis waikis muusika ja tantsupaarid pöördusid oma kohtadele tagasi.

Hingeldades jõudis ka Wera oma kolleegide lauda. Mazurka oli teda kummaliselt haaranud ja erutanud. Meeldiwalt wäsinult toetus ta seljaga wastu tugitooli leeni.

Liikumatult seisis Grigori Mihailow tema ees, salapärane naeratus huulil, ja waatles teda üksisilmi. Siis ilmus tema kõrwale äsjane blond naine. Ta waatles jälle jäiselt Werat ja pöördus siis erakordse südamlikkusega Grigori Mihailowi poole. Oli märgata, et ta tahtis kõigile ja eriti Werale näidata, et see mees kuulus temale.

„Grigori Aleksandrowitsh," algas ta kelmikalt jonnides, „aga järgmine tants on minu päralt!"

Pahameele wari libises üle Mihailowi näo.

„Jah, muidugi!"

Blondiin osutas natuke kramplikult Werale ja ütles:

„Kas sa ei esitleks mind daamile?"

„Hea küll," wastas Grigori Mihailow weidi segaselt.

„See on meie wäike Ksenia," tutwustas ta, „ooperi uus liige — proua Kirow."

Wera ulatas talle sõbralikult käe, Ksenia pomises: „Wäga rõõmustaw," kuid ta pilk wäljendas hoopis midagi muud.

„Nüüd peame Weraga jällenägemise puhul klaasid kokku lööma!" hüüdis Mihailow, et lõpetada piinlikku stseeni.

„Muidugi, muidugi!"

„Kas keegi ei näe kelnerit?"

„Kelner! Kelner! Kelner" karjusid nüüd kõik kooris ja Wera puhkes heledalt naerma.

Siis segas end Grigori Mihailow wahele.

„Silmapilk — tahaksin pidada kõnet!"

„Ohoo!" hüüdsid teised imestades.

„Rahu! Grigori Aleksandrowitsh tahab kõnelda!"

Pikkamisi waibus kära.

Mihailow heitis Werale weel naeratawa pilgu, siis algas ta:

„Minu daamid ja härrad! Kuna siin wiletsas onnis ei leidu isegi kelnerit, kes tooks janustele juua, siis teen ettepaneku siit õuduste urkast lahkuda ja . . ."

„Aga miks siis?" imestati läbisegi.

„See on ju mõttetu! Siin on lõbus!"

Paludes rahu, tõstis Mihailow mõlemad käed.

„Ärge katkestage mind! Teen ettepaneku lahkuda siit ja korraldada minu juures koduse balli Wera Pawlowna tagasituleku auks!"

„Braawo! Suurepärane mõte!"

Kõik tõusid rüsinal, waimustatud ettepanekust. Ainult Kseniale ei näinud see põrmugi meeldiwat.

Ka Wera kahtles. Kas kawatses Mihailow selle kutsega midagi erilist? Miks waatas ta temale nii imelikult otsa?

„Ei, Wera, sina tuled kaasa!" mangusid teised. „Ei, ära püüagi põgeneda — wiime sinu wägisi kaasa!"

Teiste lõbusus nakkas ka Werasse ja lõpuks ta nõustus. Siis sõideti mitmes saanis Grigori Mihailowi korteri ette.

4.

Warsti käitusid külalised üpris peremehelikult Grigori Mihailowi moodsalt ja mugawalt sisustatud tubades. Põrandawaibad lükati kõrwale, keegi noormees istus klaweri ette ja hetk hiljem tantsiti jälle kõige lõbusamas meeleolus.

Ksenia oli algul püüdnud perenaise osa mängida, kuid Mihailowi kõrk ja külm toon sundis teda tagasi tõmbuma. Nüüd istus ta üksi nurgas, jälgides Werat armukadedate pilkudega.

Kui toodi lauale auraw punsh, olid kõik kohe jaol ja ikka uuesti täideti jälle klaase.

Ruum oli nii wäikese seltskonna jaoks kitsas ja palawus tekitas janu. Warsti awaldus ka punshi mõju, hääled waljenesid, tüdrukud kiljusid ja kriiskasid ja seltskond, kelle tuju oli saawutanud haripunkti, eraldus mitmeks rühmaks.

Ka Wera oli sõprade sunnil joonud rohkem kui ta oli kawatsenud. Ta pidi kõikidega kokku lööma, neil oli ju nii hea meel, et ta wiibis jälle nende hulgas. Naeratades waatles ta lõbusat askeldust enda ümber ja tal oli kummaliselt kerge olla.

Äkki katkes tantsumuusika, minnes üle meloodiaks, mis talle oli nii tuttaw.

„Milleks see?" hüüdsid tantsuhimulised. „Mängi ometi midagi moodsamat!"

Wera tõstis pea ja waatas klaweri poole. Seal istus Grigori Mihailow ja mängis oma unustamatut „Mazurka" wiisi.

Käratsejad waikisid ja tummalt kuulati oiwalist mängu.

Wera andus täiesti kütkestawaile helidele, tasa ümises ta kaasa ja ikka tugewamaks paisus temas soow laulda...

Mälestused teatripõlwest ja eriti ta lahkumisõhtust elustusid uuesti ja waldasid ta pöörase jõuga...

Jälle pöördus muusika põhimotiiwi juure tagasi, ahwatledes, wõludes, waimustades. Wera ei suutnud enam waikida. Ta kargas püsti ja astus klaweri juure.

Ja siis laulis ta Grigori Mihailowi ilusamat laulu.

Wera ei näinud enam, kus ta oli, kes istus klaweri ees, talle näis, et ta seisab jälle lawal, helgiheitjate walguses, sadade silmapaaride risttules.

Grigori Mihailow mängis uljalt ja kaasakiskuwalt, kolleegid kordasid laulu kooris. Kõik olid wõlutud tema häälest, tema ilmest, tema sügawast kunstimeelest.

Muusika rütm muutus kiiremaks ja kiiremaks ja laul hargnes metsikuks tantsuks...

Wiimaste helide waikides puhkes taas waimustustorm. Sõbrad ümbritsesid Werat, surusid tal käsi, imetlesid teda.

„Ah, kallis, kui ilus on su hääl!“

„Nii kahju, et sa pole enam teatris!“

Hetke tundis Wera tõesti kahetsust, et ta oli lahkunud lawalt. Kuid kahetsus kestis waid silmapilgu — siis meenusid talle jälle laps ja Boris ja uus elu, mis oli talle toonud nii palju õnne. Ja tal tuli äkki igatsus kodu järele. Meeleldi oleks ta lahkunud kohe.

Aga teda ei lubatud sellest rääkidagi. Keegi oli wahepeal punsi kausi toonud klaweri juure, uuesti täideti klaasid ja kõik jõid jälle Wera terwiseks.

Ainult Ksenia hoidus kõrwale.

Wera sattus tujju. Ta tänas naerdes kiiduawalduste eest.

„Olete minu wastu nii kenad!“ ütles ta.

„Tule, Wera, joo!“

Jälle kallati klaasid täis ja hoolimata tema protestidest, sunniti Werat kaasa jooma.

„Ei, jätke ometi — olen juba päris joobnud!“ puikles Wera naerdes wastu, wiibates tõrjuwalt.

„Ja minuga ei taha te siis kokku lüüa, Wera Pawlowna?“

See oli Grigori Mihailow, kes nüüd naeratades seisis tema ees.

„Proosit! Wera Pawlowna!“

„Grigori Aleksandrowitsh — ei — ma tõesti ei suuda enam,“ seletas Wera, pooleldi tõsiselt, pooleldi naljatades. „Pidin korraga nii palju jooma — ja ma pole sellega harjunud!“

Ta põgenes wallatledes toa nurka, kuid Mihailow järgnes talle.

„Aga, Wera!“

Paludes seisis ta tema ees ja püüdis teda mõjutada. Wera istus kirjutuslaua taha, ta pea oli äkki uimane ja kõik näis keerlewat ta ümber.

„Tõepoolest, — olen purjus,“ kordas ta naerdes. „Näen kõike juba kahekordselt!“

Keegi mängis juba jälle lõbusat tantsulugu.

Grigori Mihailow istus Wera ette kirjutuslauale.

„Te ometi pole nii südametu, Wera,“ ütles Mihailow, ulatades talle täidetud klaasi. „Peame jooma oma jällenägemisrõõmu tähistamiseks!“

Klaasid kõlasid kokku. Mihailow kummardus Wera poole ja waatas talle imelikult paluwa pilguga otsa.

„Sündigu teie tahtmine! Tänase õhtu auks!“

Nad jõid mõlemad ja Mihailow sundis Werat klaasi põhjani tühjendama.

„Wala meile weel!“ käskis Mihailow Kseniat, kes oli lähenenud neile.

Werat üllatas tema kõrk ja wali toon. Ksenia kahwatas, wõttis Mi-

hailowi käest klaasi, wahtis talle hetke tummalt otsa ja wirutas siis klaasi põrandale, kus ta klirisedes purunes.

Sõna lausumata pöördus Ksenia ümber ja sööstis tantsiwaist paaridest mööda lahtise ukse poole. Lõbus naer saatis teda.

„Mis see tähendas?" küsis Wera imestades. Ta ei taibanud enam, mis toimus nende ümber. „Miks on ta nii pahane? Kas ma solwasin teda?"

„Ah mis... lapsik armukadedus!"

Ta wiipas üleolewalt, nagu soowides kõike seda silmapilkselt unustada. Ta nägi ainult Werat, keda ta ihaldas, keda ta oli igatsenud sest saadik, kui ta teda tundis ja kes talle alati oli olnud kättesaamatu.

„Armukade... minule?" ei tahtnud Wera uskuda.

Tal oli kahju tüdrukust ja ta otsustas teda rahustada, talle ütelda, et armukadeduseks polnud wähematki põhjust.

Ta tõusis ja ruttas esikusse. Kuid samal silmapilgul tormas Ksenia wälja, wihaselt paisates ukse enda järel kinni.

Grigori Mihailow oli Werale järgnenud.

„Tulge, Wera," ütles ta, „ega see rumal wahejuhtum ometi rikkunud teie tuju?"

Werat waldas pöörane wäsimus. Kuulekalt tuli ta tuppa tagasi ja laskus tugitooli.

„Arwan, et pean nüüd tõesti minema," pomises ta uniselt, „olen päris uimane..."

Ja talle tundus, nagu keerleks kõik karussellina tema ümber.

„Jõin kindlasti liig palju..." sosistas ta ja tal oli wäga ebamõnus.

Abitult waatas ta ringi:

„Palun, wiige mind koju, Grigori Aleksandrowitsh!"

„Kas tahate tõesti juba minna?"

Mihailow oli käe pannud tema piha ümber ja kuigi Wera oli joobnud, tundis ta siiski mehe iharust. Tema pilk kohutas Werat ja ta otsustas kiiresti lahkuda.

Kuid see oli sel õhtul Wera wiimne selge mõte.

„Palun, läheme nüüd," ütles ta ja tõusis püsti.

Grigoril ei jäänud üle muud, kui tema soowi täita. Kawalerlikult teda toetades, talutas ta Wera toast wälja.

„Wiin ainult Wera koju!" hüüdis ta tantsijatele.

Keegi külalistest ei lasknud end segada.

„Head ööd!" hüüti neile järele. „Tule kiiresti tagasi..."

„Nägemiseni, Wera! Näita end wahel jälle!"

„Maga hästi, Wera!"

Siis seisid nad esikus. Wera oli wäsinud, pööraselt wäsinud...

Ta kuulis weel Mihailowi sulgewat ust. Toast kostis tantsulaulu katkendeid ja Wera ümises tasa kaasa.

Kuid siis näis talle maailm äkki wäga naljakana ja ta pahwatas naerma.

Ta nõtkus põlwist — jalad olid nii imelikult nõrgad ja ta pidi end toetama Mihailowi wastu, et mitte kukkuda.

Naerdes wabastus mees temast ja jättis ta seina najale seisma, et otsida warnast teiste riiete alt tema mantlit.

„Kas saame weel woorimehe, Grigori Aleksandrowitsh?" küsis Wera ohates ja püüdis awada lauge, mis tundusid tinarasked. „Tahaksin koju... kiiresti, kiiresti koju..."

Ta hääl sarnles unise lapse omale, ta tahtis ainult magada, magada...

Ta pööras pea sinna poole, kuhu oli kadunud Mihailow, kuid ta ei näinud teda enam — koridor tema ees liikus äkki, seinad wankusid ja tulid lähemale...

Meeleheites sulges ta silmad, ta ei suutnud enam waadata, ta kartis langeda warisewate seinte alla.

„Nüüd ei näe ma üldse midagi," lausus ta waljusti.

Grigori Mihailow oli jälle tema juures. Ta pani talle mantli õlgadele ja haaras ta käe. Jälle toetus ta tugewasti tema wastu, tummalt sammudes tema kõrwal.

Kuskil paisati uks kinni ja siis läksid nad, ikka edasi, edasi...

Wera oli juba nii uimane, et ta ei märganud enam midagi. Ta ei taibanud isegi, kus ta oli ja kuhu teda wiidi. Kas nad ikka polnud weel wäljas?

Ta igatses karget ja külma talweõhku, et kaineneda, toibuda. Kuid nad käisid ja käisid, möödudes seintest ja ustest, kuid tänawale ei jõudnud nad ikka weel.

Wera oli wäga wäsinud, ta tuikus, suutmata awada silmi.

„Kus me oleme?"

„Tulge aga, Wera," kõlas kuskilt wäga kaugelt Grigori Mihailowi hääl. „Oleme kohe sihil."

Seinad wuhisesid neist mööda ja äkki tundus Werale, nagu lendaks tohutusuur uks neile otse wastu.

Ja siis näis talle, et ta on metsas... Ühtlasi meenus talle, et ta seda maastikku oli näinud pildil. Aga kus? Ja kuna? Ta ei wiitsinud mõtelda...

Siis lähenes jälle see wastik uks, awanes ja kiskus nad endasse.

Ja imelik — nagu kusagilt wäga kaugelt ja ometi üsna ligidalt kostis laulu ja klaaside kõlinat. Nähtawasti huugasid ta kõrwad...

Ja siis oli korraga kõik wäga waikne. Hetkeks hajus udu ta silmade ees ja ta nägi suurt tuba, mille keskel seisis lai woodi.

Oli ta kodus? Ta ei jõudnud mõtet lõpuni mõelda, sest jälle hakkas tema ümber kõik tiirlema ja keerlema ja ta wajus äkki sügawale... ikka sügawamale ja siis hõlmas teda pilkane pimedus.

5.

Kui kaebealune Wera Kowalskaja oma jutustusega sinnamaani jõudis, ei suutnud ta enam edasi rääkida. Mälestus möödunust haaras teda wõitmatu hooga.

Mehed kohtusaalis, kes teda olid kuulanud kaswawa huwiga, waatasid talle nüüd otsa.

—

Lauljanna oli peitnud pea kätesse ja kramplik nuuksumine wapustas ta keha.

Kaitsja kargas kohe tema kõrwale ja püüdis teda rahustada.

Wannutatud mehed kõnelesid elawalt omawahel. Nähtawasti oli kaebealuse seletus neile awaldanud sügawat muljet.

Kohtu eesistuja pöördus teiste kohtunike poole:

„Arwan, et anname kaebealusele rahunemiseks weidi aega?"

Ja kui teised nõus olles noogutasid, kuulutas ta waljusti:

„Kohus katkestab protsessi arutamise wiieks minutiks!... Wahest tooksite kaebealusele klaas wett," pöördus ta kohtuteenri poole.

Wera Kowalskaja oli wahepeal natuke toibunud. Argliku pilguga tänas ta kohtu eesistujat. Siis sulges ta hetkeks silmad.

Prokurör oli jutustuse ajal ükskõikselt mänginud oma pliiatsiga. Nüüd koputas ta kannatamatult wastu lauda.

„Kaebealune, kas saate nüüd jatkata?"

„Jah," sosistas Wera Kowalskaja.

Ta tõusis aeglaselt, waikis weel wiiwu ja jutustas siis wäsinud häälega edasi.

Kui Wera ärkas sügawast unest, koitis juba päew. Ta ajas end istukile ja märkas oma suureks üllatuseks, et ta ballikleidis lebas wäga laias sängis.

Wäsimus oli temast uuesti wõimust wõtmas ja ta langes jälle padjule tagasi. Kuid midagi wõõrastas teda. Kõik oli kuidagi nii imelik... Ta koondas terwe oma tahtejõu ja waatas imestades ringi.

Kus ta oli? Kuidas oli ta sattunud siia?

Läbi allalastud kardinate paistis tuppa hommiku hämarust. Sängi wastas seisis pikk kitsas peegel, selle kõrwal oli kapp ja edasi riidewarn, mille küljes rippus meesterahwa ülikond...

Wera peas tuikus pöörane walu, mis sundis teda sulgema silmad. Ikka hullemalt põksus ta süda ja ta püüdis meenutada, mis oli juhtunud eelmisel õhtul...

Ta mäletas selgesti, et Mihailow oli lubanud teda koju saata, ta mäletas ka, et mees oli ulatanud talle mantli ja pannud endale kübara pähe, ja siis olid nad läinud... Aga kuhu? Miks ei wõtnud Mihailow woorimeest? Kuidas sattus ta siia tuppa?... Kelle tuba see oli?

Teda ehmatas ukse tasane kriuksumine. Läwel seisis Grigori Mihailow elegantses hommikmantlis, kaelas sall.

Naeratades waatas ta Werale otsa.

„Tere hommikust? Wälja puhanud?"

Siis sulges ta ukse enda järel.

„Kus ma olen?" kogeles Wera.

Pikkamisi hakkas ta taipama ja teda waldas kohutaw hirm.

„Kus ma olen?" kordas ta ärritatult.

Grigori Mihailow kummardas naeratades ja rahulikult, naagu puudutaks küsimus kõige igapäewasemat asja, wastas ta:

„Kus? — Minu juures!"

Wera kahwatas ega suutnud lausuda sõna.

„Aga, Wera, mis sul wiga?" küsis Mihailow üllatudes ja astus talle aeglaselt lähemale.

Nagu piksest rabatud kargas Wera järsult püsti ja waatas talle ahastusest pärani silmil otsa.

See „sina" oli tabanud teda piitsahoobina.

Kohutaw oli juhtunud. Selle ainsa sõnaga reetis end Mihailow...

„See on ju wõimatu..." kogeles Wera lõpuks.

Grigori Mihailow lähenes talle nüüd wõidurõõmsa ilmega.

„Pidid ju ometi kusagil magama..." wastas ta rahulikult, nagu poleks midagi juhtunud.

Ta sirutas käe Wera poole, et teda silitada.

Wera taandus ehmudes.

„Ärge puudutage mind!" hüüdis ta wihaselt.

„Aga Wera..." algas Mihailow kerge etteheitega hääles.

Wera sulges silmad. Metsikud mõtted keerlesid ta peas, ta tahtis mehele näkku lüüa, karjuda, purustada...

Siis sööstis ta Mihailowist mööda koridori, leidis wälisukse ja tormas trepist alla tänawale. Mihailow oli ootamatusest nii segane, et ta ei teinud katsetki teda tagasi hoida...

Hetke seisis Wera maja ees, hingates sügawalt wärsket ja karget talweõhku. Aga minuti pärast jooksis ta juba edasi, mõteldes ainult oma lapsele, kelle ta terweks ööks oli jätnud üksi.

Ümber waatamata tormas ta kodu poole, põrgates tööle ruttawate inimestega kokku, sattudes mitu korda peagu autode alla ja märkamata imestanud pilke, mis teda saatsid.

Kuigi ta oli ainult ballikleidis, ei tundnud ta külma, wastupidi, tal oli isegi palaw ja ta põsed õhetasid.

Wiimaks jõudis ta oma maja ette, sööstis trepist üles ja awas ukse.

Elutoas kohtas ta lapsepreilit. Wera seisatas, püüdes oma ärewust warjata. Preili waatas talle üllatudes otsa ja punastas siis.

„Kas laps on juba ärganud?" küsis Wera wõimalikult rahulikult.

Preili heitis talle jäise pilgu.

„Ei, ta magab weel," wastas preili ükskõikselt, pöördus ümber ja wäljus toast.

Preili käitumine ei solwanud Werat. Ta tundis end tõesti süüdlasena, suure süüdlasena, kes esmakordselt oli unustanud oma emakohused.

Wera ruttas magamistuppa ja pani käed risti, nagu tahaks ta palwetada. Piinatult jooksis ta edasi-tagasi, suutmata koondada mõtteid.

„See on ju wõimatu... Kuidas wõis see juhtuda?... Mida pean tegema?... Issand, mis saab minust?"

Siis langes ta pilk oma mehe pildile kamina simsil.

Ahastuses silmitses ta armast nägu, mis näis talle etteheitwalt otsa waatawat.

„Ma ütlen talle kõik," mõtles Wera. „Kui ta tuleb, tunnistan talle kõik üles... tingimata!"

See mõte rahustas teda weidi. Ta astus akna alla ja lükkas kardinad eest.

Kuid midagi sundis teda Borisi pildi juure tagasi pöörduma.

„Kas andestad mulle, Boris, kallis?"

Ei, polnud kahtlust: ta pidi talle pihtima kõik...

„Ema! Ema!" kõlas äkki lastetoast armas hääl.

Wera wõpatas. Samal hetkel awanes uks ja nähtawale ilmus preili.

„Laps ärkas juba," ütles ta ja sulges enda järel ukse. Jälle tabas Werat imelikult külm pilk.

„Ema! Emake!" hüüdis laps uuesti.

„Jah, kallis, tulen kohe!"

Arglikult piidles Wera ukse poole. Kummaline hirm hoidis teda tagasi. Kas ta tohtis niiwiisi astuda oma tütrekese ette?...

Äkki ruttas ta otsustawalt wannituppa, haaras suure käsna ja hakkas hõõruma oma nägu, nagu soowides maha pesta kõik, mis oli juhtunud öösel...

Aga sellest ei jatkunud weel. Ta kiskus endal riided seljast, awas soojawee kraanid ja sulpsatas wanni.

Teda waldas waid üks soow: pesta endalt ära kõik mälestused tollest jõledast ööst, et siis puhtana sülelda oma last.

Lastetoas oli weel pime. Tasa ja ettewaatlikult sulges ta ukse ja astus wäikese woodi ette.

Kardinate wahelt tungis tuppa hämarat walgust — nagu äsja Mihailowi magamistoas. See mälestus jälgis teda painajana — ta põlwed nõtkusid ja nõrkusehoos pidi ta laskuma toolile.

„Emake!" hüüdis laps.

Ta oli alles pooleldi unes, haigutades sirutas ta oma wäikesed paksud käekesed ema poole.

„Maga weel, kallis," sosistas Wera, „praegu on weel wäga wara."

Siis kattis ta lapse hoolikalt waibaga. Laps keeras end rahulikult küljeli, pani peakese padjale. Uniselt kogeles ta:

„Aga emake, sina jääd siia!"

„Jah, kallis," sosistas Wera, õrnalt suudeldes lapse sooja käekest.

Kaua istus ta oma magawa lapse woodi ees ja teda ennastki waldas mõnus roidumus. Öised sündmused taandusid, kaotasid oma terawuse ja patutunne hajus. Kui palju rahu hoowas tollest pisikesest olendist, kes hingas nii korrapäraselt, liigutades end naljakalt unes.

Äkki kostis kõrwaltoast hääli. Seal kõneles lapsepreili kellegi mehega. Sammud lähenesid. Ehmunult tõstis Wera pea.

Uks awati ettewaatlikult. Teise toa päewawalguse tagapõhjal nägi Wera mundris meest.

Boris!

Wera laskis lapse käe lahti, tahtis püsti karata, mehele wastu rutata, kuid ta jõud oli otsas ja ta langes uuesti toolile tagasi. Hirm ja õnn wõitlesid temas ja ta suutis ainult kogelda:

„Boris! Sina!"

Kikiwarbail, et mitte äratada last, läheneb Boris Werale. Tema kannused klirisesid tasa. Ta peatus keset tuba, waatas ehmudes ringi, aga laps magas edasi.

Boris Kirow oli erutatud, hingepõhjani wapustatud. Ligi kaks aastat

polnud ta näinud oma naist ja last. Ta langes Wera ette põlwili, suudles ta kätt ja pani oma pea tema sülle.

Wabisewate sõrmedega silitas Wera ta juukseid. Silmapilgu pinewus, äkiline suur õnnetunne wallandusid pisarais.

Wiimaks tõusis Boris, haaras uuesti Wera käe ja silmitses pooleldi õnnelikult, pooleldi uudishimulikult last. Üsna waikselt waatles ta teda, weidi kohmetult, ja abitult, nagu kartes, et ta juba oma juuresoluga wõiks teha midagi, millega lapse ema poleks rahul. Wera ei suutnud temalt pöörata pilku, kui ta nii äraseletatud näoga wahtis oma last, nagu uskumatut imet.

Hetke pärast tõmbas Boris Wera enda ligi.

„Tule," ütles ta tasa, et mitte äratada last.

Ta wabastas ta käe ja põimis käsiwarre naise piha ümber.

Tasa ja ettewaatlikult sulges ta ukse.

Siis pöördus ta Wera poole. Wiimane ei suutnud weel kõnelda, langedes nuuksudes mehele kaela.

Hellalt silitas Boris ta juukseid. Ja jälle waldas Werat pöörane hirm. Ta ei söandanud mehele otsa waadata, ja wappudes nutust, peitis ta oma pea tema rinnale.

„Kallis, kallis — ära nuta — rõõmusta ometi!"

Aga Wera nuuksus ikka weel.

„Olen nii õnnelik, et sa jälle oled kodus, Boris!"

„Wera, armas — rahustu ometi!"

Õnnelikult surus Boris ta weel tugewamalt enda wastu.

„Jutusta, kuidas sa oled elanud?"

„Mul on sinule nii palju ütleda," kogeles Wera, „aga..."

Boris tahtis puudutada ta nägu, kuid Wera peitis selle uuesti.

„Hoia mind kinni," sosistas ta wärisedes. „Boris, hoia mind tugewasti, tugewasti kinni!"

Äkki waldas Werat kirjeldamatu hüljatuse tunne, aimdus millestki kohutawast, mis pidi tulema, mis oli paratamatu, ja mis teda pööraselt kohutas. Ning ta surus end weel kõwemini mehe wastu.

Mantel, mille mees lahtiselt oli heitnud õlgadele, libises Wera järsu liigutuse tõttu maha, aga ta ei hoolinud sellest.

Aga kui ta nüüd Borisile otsa waatas, märkas ta tema silmis hirmunud ja paluwat pilku. Ta näis ehmunud ja Wera astus murelikult sammu tagasi . . .

Ja siis nägi Wera midagi hirmsat. Borisi wasaku käsiwarre asemel rippus tühjalt ainult ta mundrikuue käis.

Wera kiljatas ja langes siis nagu halwatult sängile oma selja taga.

Boris seisis kurwalt tema ees.

„Kallis, andesta — ma ei söandanud sulle kirjutada sellest..."

Boris astus tema poole, püüdis teda lohutada:

„Oleksid muidu liigselt muretsenud... Aga nüüd on kõik möödas... Jään nüüd alatiseks sinu juure..."

Weral polnud enam jõudu talle otsa waadata. Ta pilk libises temast mööda. tühjusesse.

Nüüd tundis ta saatuse rasket rusikat enda kohal...

6.

Järgmised päewad olid õudsed. Kuigi ta nii pööraselt oli igatsenud Borisi taastulekut, rõhus teda nüüd ometi tema lähelolu. Wera oli otsustanud talle esimesel wõimalusel pihtida oma elamust Mihailowiga ja temalt paluda andestust.

Aga nüüd puudus tal selleks julgus. Boris oli nii raskelt kannatanud, kannatas weelgi, ja Wera ei tahtnud ega suutnud talle weel suuremat walu teha. Boris ei halisenud ega kurtnud, kuid Wera märkas alati kui raske tal oli taluda oma õnnetust ja kuidas teda piinas teadmine, et ta oli nüüd sant. Ja pealegi oli Boris äärmiselt armukade.

Wera tundis, et Boris armastas teda nüüd weel rohkem kui warem ja et ta wajas tema abi oma õnnetusest ülesaamiseks.

Aga Wera oli iseloomult otsekohene ja saladus rõhus teda. Mehe hellad sõnad walmistasid talle piina ja ta tundus endale patusena, kes ülekohtuselt wõttis wastu õrnusi, mis polnud määratud temale.

Patutundele lisandus weel lakkamatu hirm Mihailowi eest. Ta oli talle helistanud weel sama päewa ennelõunal, mis järgnes tollele hirmsale ööle. Boris magas siis õnneks parajasti.

„Hallo, Wera, millal ma sind näen?" algas Mihailow, nagu poleks midagi juhtunud.

Esimesel hetkel tahtis Wera kuuldetoru lihtsalt panna käest. Siis aga otsustas ta ümber. Oli parem otsekohe selgitada seisukorda.

„Tahtsin teile, Grigori Aleksandrowitsh, ainult ütelda, et minu mees jõudis täna hommikul rindelt koju..."

„Ja mis puutub see meisse?" katkestas teda Mihailow pilkawalt.

„Kõnelen Borisile teie häbematusest!" ütles Wera ja lõpetas kõne.

Järgmisel hommikul tuli Wera enne Borisi söögituppa ja leidis saabunud posti seast Grigori Mihailowi kirja. Ta käed wärisesid, kui ta awas ümbriku. Kiirelt libistas ta pilgu üle ridade:

„Armas Wera. Mis sa ka ei tee ja mis ka ei juhtu, ma ei unusta seda õnnelikku ööd iialgi. Ootan sind kindlasti kella kolmest alates oma kodus.
Grigori."

Wera kohkus. Sellist häbematust poleks ta isegi Grigori Mihailowilt oodanud. Wihaselt rebis ta kirja puruks.

Kaua waewas Wera pead, mida nüüd ette wõtta. Ta otsustas Borisiga kõnelda, aga kui mees nukralt ja tõsiselt astus tuppa, kadus ta julgus jälle.

Järgmisel hommikul saabus Mihailowilt teine kiri. Lugemata heitis Wera selle tulle.

Ja nüüd hakkas iga päew tulema kirju, kuigi Wera ei wastanud ühelegi. Oma rahutuses ei teadnud ta enam üldse, mida teha. Iga telefonihelin, iga uksekella kõlin pani ta wõpatama. Wiimaks märkas ka Boris tema närwilisust ja temas tärkas umbusk.

Nõnda möödus nädal. Wera tundis katastroofi lähenewat. Ta jõud kahanes, kaua ei suutnud ta enam wastu panna.

Kord istusid nad pärast lõunasööki weel laua ääres. Preili tõi lapse tuppa ja wäike tüdruk ronis toolile Wera kõrwal.

Preili wõttis lapse käekõrwale ja mõlemad wäljusid toast.

„Nüüd lähed jalutama, kallis,“ ütles Wera, sidudes ta mütsi paelakesi kinni ja aidates talle palitut selga.

Laps suudles ema. Siis ronis ta maha ja jooksis ümber laua isa juure. Too kummardus tema poole, laps põimis käed ta kaela ümber ja suudles teda laubale.

„Nägemiseni, isake! Nägemiseni, emake!“ kõlas läwelt weel rõõmus lapsehääl.

Mõtlikult waatas Wera lapsele järele.

„Wera — mis sul wiga?“ küsis Boris äkki.

Ehmudes wõpatas Wera. Boris silmitses teda murelikult üle ajalehe.

„Minul? Oh, mitte midagi,“ wastas Wera kärmesti.

Boris pani lehe käest ja tähendas kurwalt:

„Oled wiimasel ajal nii närwiline. Kogu aja, mis olen nüüd siin, sa oled nii rahutu ja ...“

„Eksid,“ püüdis Wera naeratada. „Ei, eksid kindlasti!“

„Aga ma tunnen sind ometi! Olid wanasti hoopis rahulikum!“

Boris astus Wera juure.

„Oled muutunud, Wera,“ lausus ta tõsiselt, „on sul mulle midagi ütelda?“

Ja kui Wera ei wastanud, lisas ta:

„Rõhub sind mure? On sul midagi südamel?“

„Ei, ei,“ wastas Wera piinatult.

Boris astus akna alla ja waatas wälja. Ta näis wõitlewat endaga. Kui ta jälle ümber pöördus, küsis ta waewalt kuuldawalt:

„Wera, on see sul nii raske, et ma ...“

Ta waikis, waadates sügawtõsise pilguga oma tühjale warrukale.

Seda oli Wera kartnud! Kärmesti ruttas ta tema juure, kaelustas teda.

„Boris, armas! Seda ei tohi sa iialgi mõtelda!“

Boris langetas pea. Siis tunnistas ta poisiliku kohmetusega:

„Arwasin juba, et sa ei armasta mind enam!“

Wera sulges suudlustega ta suu.

„Palun, Boris, ära räägi kunagi midagi niisugust!“

Sel hetkel kõlises uksekell. Wera kuulatas tähelepanelikult, waewu taltsutades oma ärewust. Kuid ta lausus teeseldud ükskõiksusega:

„Keegi kõlistab ... Waatan, kes seal on ...“

Ja juba jooksis ta esikusse.

Lahtise wälisukse läwel seisis kirjakandja, kes teenijale parajasti ulatas kirju.

„Andke need siia,“ ütles Wera ja tõmbas kirjad kärsitult teenija käest.

Tüdruk waatles teda hämmastunult: mis oli juhtunud tawaliselt nii rahuliku ja tasakaaluka prouaga?

Erutusest wabisewate sõrmedega kiskus ta ümbrikud lahti. Boris wõis iga silmapilk talle järgneda!

Alumine kiri oli Grigori Mihailowilt. See kõlas järgmiselt:

„Wera!

„Sa ei wasta minu kirjadele. Pean sind nägema ja ootan sind tingimata täna kell kolm.

Kui sa ei tule, siis külastan teid. Grigori."

Kärmesti peitis ta kirja oma põue ja kaalutles siis. Mis teha? Ta pilk langes kellale: kümme minutit puudus kolmest. Ta ei tohtinud sekunditki kaotada!

Ta heitis kirjad lauale, sööstis warna juure ja haaras mantli.

„Kuhu sa lähed?" küsis äkki Boris, ilmudes elutoa läwele.

Nagu teolt tabatud roimar kohkus Wera, pöördus kiiresti ümber ja püüdis kramplikult naeratada.

„Mulle meenus praegu, et lubasin külastada Wandat..."

Ja lähenedes wälisuksele, lohutas ta meest:

„Tulen kohe tagasi!"

Liikumatult waatas Boris talle järele...

7.

Sammudes Grigori Mihailowi korteri poole, pidi Wera tahtmatult mõtlema tollele hommikule kümme päewa tagasi, kus ta sama teed mööda oli rutanud koju, piinatud häbist ja teotusest. Ja nüüdki tundis ta, et see polnud hea, et ta läks Mihailowit külastama. Aga mida pidi ta tegema? Polnud kahtlust, et ta teostab oma ähwarduse, ja mis siis?

Oli wõimatu, et see mees tuli neile. Näha teda koos Borisiga — ei, seda ei talunud Wera. See oli liig kole.

Wiimaks ometi seisis ta tuttawa maja ees. Ümber waatamata tõttas ta trepist üles.

Trepil astus talle wäga elegantselt riietatud daam wastu. Tahtmatult peatus Wera sekundi ja peitis oma näo mantli krae taha.

Ka läheneja aeglustas samme.

See oli Ksenia!

Kiirelt ruttas Wera edasi. Aga Ksenia oli seisatanud ja waatas talle järele.

Hingeldades jõudis Wera Mihailowi ukse taha ja helistas kärsitult. Ta ei tohtinud kaotada aega...

Warsti awanes uks. Grigori Mihailow seisis ta ees.

Tummalt kummardus ta ja lukustas siis ukse. Isegi keti pani ta ette. Wera oli nii õnnetu ja wäsinud, et ta seda ei märganudki.

„Oli see Ksenia?" küsis Wera hirmunult, lootes salajas, et ta siiski oli eksinud.

Grigori Mihailow muigas pilkawalt. Siis wastas ta ükskõikselt:

„Jah, see oli Ksenia. Ta tuli ootamatult. Nüüd oleme üksi!"

Ta astus Werale sammu lähemale, nagu tahtes teda sülelda.

„Jätke mind rahule!" hüüdis Wera ärritatult ja taganes seina poole.

Ka mantlit ei wõtnud ta seljast.

Mihailow kergitas üllatunult kulme, siis aga naeratas ta ülcolewalt.

Wera astus elutuppa, ta ei tahtnud seista esikus, kust iga sõna kostis trepikotta.

See tuba, kus toona oli toimunud pidu, äratas temas jälle painajalikke mälestusi ja nagu jälitatud loom jooksis ta siin edasi-tagasi, suutmata silmapilkugi püsida paigal.

„Kui ilus, Wera, et oled jälle siin!" ütles Mihailow.

Wera sulges silmad. Ta ei wõinud, ei jaksanud talle otsa waadata. Waremalt polnud ta Mihailowit kunagi tõsiselt wõtnud, siis oli ta teda kartnud, nüüd aga wihkas ta teda terwest hingest. Ta oli otsustanud wiimseni kaitsta oma õnne. Küsimuses olid ta kodu, Boris ja ta laps.

„Grigori Mihailowitsh," lausus ta jäise rahuga, „olete eksiteel: mina pole teile sobiwaks objektiks!"

Mihailow imestas.

„Mida tahad ütelda, Wera?"

„Laske mind kõnelda, Grigori Aleksandrowitsh," katkestas teda Wera ägedalt. „Ainult armastus minu mehe wastu sundis mind weel kord siia tulema!"

Ta astus mehele üsna ligi.

„Kas te ei mõista, Mihailow, mida te teete? Olete mind sundinud oma mehele waletama — oleksin talle ammu kõik tunnistanud, kuid ma ei suutnud ta rahu rikkuda — mul polnud julgust, sest ta tuli tagasi — sandina — haigena — ja ta on nii tundlik ja..."

Pisarad lämmatasid ta hääle, kuid ta tõrjus need wahwalt tagasi, püüdes warjata oma liigutust.

Äkki helises uksekell.

Mihailow kuulatas närwiliselt. Ta awas ukse esikusse, aga rahunes siis.

„Mõni tähtsusetu wõõras..." lausus ta ükskõikselt.

Wera ärritus ei näinud teda häiriwat.

„Ma ei mõista sind," kordas ta uuesti.

Jälle kõlises kell, seekord juba pikemalt. Kuid Wera kuulis seda waewalt. Ta pidi saawutama selguse ja oma wõitluse lõpuni wõitlema! Ta jatkas:

„Palusin, et te mulle enam ei kirjutaks, Grigori Aleksandrowitsh. Aga teie ei wõtnud minu palwet kuulda ja piinate mind iga päew oma kirjadega."

Mihailow silmitses teda külmalt, nagu ei huwitaks Wera sõnad teda põrmugi.

„Teie arwate, et olen teie wõimuses! Arwate, et mind köidab teiega see öö..."

Jälle kõlistati. Nüüd muutus isegi Mihailow rahutuks.

„Wera, mõtelge ometi..." algas ta kärsitult.

„Mul pole enam midagi mõtelda," wastas Wera. „Armastan oma meest ja last. Nad on minu elu, nad on mulle kõik. Et neid päästa, ei kohku ma millestki tagasi, kuulete, Mihailow, mitte millestki!"

Wera silmis wälkusid wiha ja põlgus. Ja Mihailow taipas, et ta on kaotanud mängu.

„Nüüd teate kõik, Grigori Mihailow! Nüüd on meie wahekord selge."

Liikumatult seisis Grigori Mihailow tema wastas. Wera sõnad olid

solwanud tema mehelikku edewust ja tal puudus awameelseks wastuseks julgus. Werat waldas wastikustunne.

„Loodan, et saite minust aru, Grigori Mihailow! — Ja nüüd awage mulle uks!"

Mihailow kahwatas. Siis astus ta sammu kõrwale, et anda talle teed.

Heitmata Mihailowile pilku, ruttas Wera esikusse. Ta keeras ukse lukust lahti ja nüüd märkas ta alles, et kett oli hoolikalt lükatud ette. Ta naeratas pilkawalt: Mihailow oli wäga ettewaatlik!

Grigori oli talle järgnenud. Osawa wõttega lükkas ta keti eest ja awas ukse.

Wera hingas kergendatult ja tahtis wälja rutata, kuid surmani kohkunult seisatas ta läwel.

Esiku nurgas seisis Boris, tema mees! Tuhm walgus langes ta tontlikult kahwatule näole, ta oli mütsi tõmmanud sügawale laubale ja oli end mähkinud oma mantlisse.

Esimesel hetkel arwas Wera, et ta näeb wiirastust. Siis aga nägi ta mehe silmi, mis wäljendasid walu ja pöörast piina. Boris ei liigahtanud, waatles teda waid tummalt.

Wera ei julgenud hingata. Ta jalad olid äkki tinarasked ja ta tuikus. Suutmata liikuda paigast, wahtis ta üksisilmi Borisile otsa.

Grigori Mihailow seisis tema selja taga. Ka tema oli esimesel silmapilgul ehmunult wõpatanud ja nüüd hingas ta kiiresti, püüdes wabaneda halwatusest, mis teda oli wallanud.

Wiimaks liigahtas nurgas seisew ohwitser ja astus sammu ukse poole. Ning Weral oli tunne, nagu läbiks teda Borisi kurb wäsinud pilk. Hetkelises nõrkushoos ta pidi toetuma seina wastu.

Grigori Mihailow oli wahepeal weidi toibunud ja astus nüüd ettepoole, et anda seletusi.

„Me räägime weel, härra Mihailow," ütles Kirow, wõttes temalt wõimaluse kõnelda.

Ja tagasi waatamata laskus ta trepist alla. Ta polnud Werale heitnud ainustki pilku. Wera tundis tuikawat walu südames ja teda haaras metsik meeleheide. Suurima pingutusega koondas ta oma tahtejõu ja ruttas mehele järele.

Trepijalal jõudis ta tema kõrwale ja püüdis teda peatada. Kuid Boris ei hoolinud temast, awas ukse ja astus tänawale. Sirgelt ja püsti päi, pilk suunatud otsejoones omaette, sammus ta uhkelt edasi.

Ta käis nii kiiresti, et Weral oli raske püsida tema kannul. Ta ei lasknud teda silmist ja oma ahastuses suutis ta waewu pisaraid tagasi hoida.

Kindlate eksimatute sammudega läks ta edasi... Sõdurid terwitasid teda, aga ta ei wastanud, wastutulijad waatasid talle järele, kaks plikat kihistasid naerda.

Wera tahtis teda tingimata kõnetada ja ta jooksis tema kõrwal nagu wäike laps, kes anub andestust.

Kuid Boris ei tundnud halastust — ta jatkas teekonda, nagu ei kuuleks ega näeks ta midagi ja nagu ümbritseksid teda ainulte wõõrad inimesed. Iga sammuga muutus ta ilme aga külmemaks ja kalgimaks.

Wera tormas pimesi talle järele, põrgates wahel inimestega wastamisi, pomisedes hajameelselt wabandust, ning tõtates jälle edasi. Äkki ei näinud ta Borist enam. Nagu jälitatud tõukles ta siia ja sinna, tormas küll üle tänawa, peatus siis jälle, waatas ümber, hoolimata sellest, et ta oma weidra käitumisega äratas tähelepanu. Oudsed olid need wõõraste inimeste pilgud, mis teda riiwasid pooleldi halwustawalt, pooleldi kaastundlikult ja ta wajas pöörast tahtejõudu, et mitte waljusti nutma puhkeda...

Siis märkas ta uuesti oma meest. Boris ootas tänawanurgal läbipääsu.

Hingeldades sööstis Wera tema juure, haaras tal käisest kinni, olles otsustanud talle kõnelda kõik.

„Boris!" hüüdis ta paludes.

„Tahad sa salata?" katkestas teda Boris jäiselt. Ta silmitses endiselt tänawa liiklust ja kuigi ta oli kõnelnud temaga, tundus, nagu ei märkaks ta naise juuresolu üldse.

Wera oli meeleheitel. Mida pidi ta temale ütlema? Kuidas köitma tema tähelepanu?

Wera otsis sõnu, algas mitu korda kogeldes, kuid ei suutnud ometi rääkida.

„Tänan sind!" ütles Boris lühidalt, kibeda pilkega ja tegi sellega igasuguse kõneluse wõimatuks.

Rasked koormawankrid olid wuranud mööda ja tänaw oli jälle waba. Kiiresti sammus Boris üle tee, tundmata wähematki huwi Wera wastu.

Weral oli hetke tunne, nagu kõiguksid majad ja ähwardaksid matta teda oma rusude alla. Terwe tänaw keerles ta silmade ees. Äkki muutus kõik mustaks ja sügaw pimedus hõlmas ta. Wera oli kaotanud teadwuse.

8.

Kaebealuse Wera Kowalskaja jutustus awaldas kohtule ikka sügawamat ja tugewamat mõju. Wannutatud mehed silmitsesid teda kaastundlikult ja keegi ei protestinud, kui ta nüüd jälle wäsinult palus lühikest waheaega.

„Kohtuistung katkestatakse pooleks tunniks," teatas kohtu eesistuja ja kohtunikud lahkusid saalist.

Wannutatud meeste seas algas kohe elaw kõnelus ja ägedalt waieldes siirdusid nad oma tuppa.

Oma agaruses ja rõõmus, et kaebealune oli wiimaks ometi otsustanud kõnelda, sööstis kaitsja Wera Kowalskaja juure, kuid wiimane wiipas tõrjuwalt.

„Jätke mind — — see kõik on nii õudne! Wajan weidike rahu!"

Ärritusest õhetawa näoga süwenes adwokaat jälle aktide lugemisesse.

Ta walmistas mõttes juba uut kaitsekõnet ja ta oli weendunud, et see kujuneb sensatsiooniks, mis saawutab kaebealuse õigeksmõistmise, tuues temale ühtlasi kauaihaldatud kuulsuse.

Ainult prokurör oli pahur.

„Kas läheme joome tassi kohwi?" pöördus ta oma abi poole. „Olen sellest protsessist juba tüdinud..."

Nad suundusid einelaua poole.

„Asi pole nii lihtne kui arwab kaitsja," jatkas ta weendunult, „mõrw jääb ikkagi mõrwaks!"

Koridoris ümbritses neid uudishimulike reporterite salk, kes ründasid neid kümnete küsimustega. Wihase wiipega tõrjus prokurör nad eemale ja paiskas einelaua ukse enda järel kinni.

Kuid prokuröri abi ei pääsnud nii kergesti. Üks agaramaist ajakirjanikest haaras tal lihtsalt kuuesiilust kinni ega lasknud teda edasi minna.

„Kas wannutatud mehed peawad juba nõu?"

„Kaua kestab protsess weel?"

„Istung katkestati ainult pooleks tunniks," wastas noormees. „Ja ma arwan, et warsti awatakse uksed publikule uuesti."

Kuna ta kõigile teistele küsimustele jonnakalt waikis, ei jäänud reporteritel üle muud kui sedagi wähest teatada oma toimetustele ja nüüd algas omawaheline wõidujooks telefonikabiinidesse.

Kui wannutatud mehed taas astusid kohtusaali, lõi lähem tornikell parajasti wiis. Hilissügise päewa kahwatu hämarus heitis suurde süngesse ruumi halle warje.

Siis süüdati elektrilambid ja kunstliku walguse eredalt heledas kumas tundus kaebealuse kahwatu nägu weel kitsamana ja kurnatumana. Näis nagu oleks ta kõik selle, mida ta jutustas, wiimastel tundidel uuesti ja weel terawamini üle elanud, ja nagu oleks kannatus ta näole surunud weel tugewama pitsati.

Ootuse pinewus oli tõusnud äärmuseni... Kõik teadsid, et nüüd rullub nende ees lahti ühe naise saatuse kurbmängu wiimane waatus...

Wera Kowalskaja tõusis püsti ja kõneles edasi.

9.

Kui Wera tol korral ärkas minestusest, lebas ta hoopis wõõras korteris. Kaastundlikult inimesed olid toonud ta tänawalt oma koju ja kutsunud arsti.

Wahepeal oli saabunud öö. Tundes end jälle weidi tugewamana, tänas Wera häid inimesi ja ruttas koju. Sealt leidis ta ainult teenija eest. Ärritatult teatas too, et Boris oli lahkunud koos lapse ja preiliga.

Werale ta oli jätnud kirja. Kui Wera selle haaras oma sõrmede wahele, tundus talle, nagu õhkuks paberist jäist külmust. Boris teatas lühidalt, et ta lahkub lapsega Warssawist. Kõike wajalikku kuulwat ta tema adwokaadilt doktor Wladimir Solskylt, kellele ta teinud ülesandeks algatada lahutusprotsessi.

Sel ööl ei saanud Wera silma kinni.

Järgmisel hommikul ruttas ta kohe doktor Solsky bürooshe ja palus, et too wõimaldaks talle Borisiga kokkusaamise wõi annaks talle wähemalt tema aadressi, et ta saaks temale kirjutada ja asja seletada. Kuid ta palus ja anus asjatult. Doktor Solsky ütles küll, et ta teadwat härra Kirowi

aadressi, kuid viimane olevat tal keelanud seda kellelegi ütelda. Lõpuks lükkas ta isegi kirja tagasi, mille Vera talle andis oma mehele edasitoimetamiseks.

Siis püüdis Vera Grigori Mihailowiga ühendusesse astuda, et sundida teda avaldama avalikku seletust. Osutus aga, et Mihailow oli eelmisel päewal lahkunud Warssawist. Ta oli arg, ta ei julgenud kanda wastutust, mille koorma ta jättis ainuükſi Wera õlule, kuigi tema polnud milleski süüdi.

Oma sõprade ja sugulaste juures ei leidnud Wera ei kaastunnet ega arusaamist, kõik olid weendunud, et Kirow oli see, keda tuli kahetseda. Ühel hoobil oli Werast saanud seltskonnast wäljatõugatu ja ta oli kaotanud nii mehe kui lapse.

Wõõrana elas ta oma suures korteris, kus talle iga asi meenutas möödunud ilusaid päewi. Haigena eksles ta tubades, kuulatades tihti, kas kusagilt ei kosta ta lapse häält. Aga ümberringi walitses sügaw waikus.

Sageli ootas ta tundide kaupa uksekella helinat, hellitades salajas lootust, et Boris kahetseb oma mõtlematut tegu ja külastab teda. Aga kedagi ei tulnud. Ta oli unustatud.

Wera ainsaks lootuseks oli weel lahutusprotsess ja ta uskus kindlasti, et laps mõistetakse temale. Kohtunikud ei wõinud ometi olla nii julmad, et nad wõtawad temalt ta südamerõõmu, ta wäikese tütrekese! Aga kui saabus protsessi päew oli ta ootusest nii wäsinud ja haige, et tal puudus jõud kohtusse minemiseks.

Adwokaat Solsky oli lubanud talle protsessi tagajärgedest otsekohe teatada.

Sel otsustawal päewal jooksis ta kui puuri pistetud metsloom oma tube mööda, suutmata silmapilkugi püsida paigal, suutmata mõtelda, tegutseda. Öö läbi ta oli walwanud, kawatsedes hommikul minna kohtusse, kuid siis oli teda wallanud selline jõuetus, et ta ei suutnud end isegi riietada. Ja kui ta wiimaks oli nii kaugel, siis kartis ta, et ta kohtusaalis wõiks uuesti langeda minestusesse wõi sattuda raewuhoogu, kaotades täiesti enesewalitsuse. Kuid ta wihkas awalikke skandaale.

Wiimaks kõlises uksekell ja hetk hiljem awas teenija adwokaadile ukse. Sunnitud rahuga astus Wera talle wastu, palus teda istet wõtta. Nagu ei märkaks ta tema rahutust hoopiski, asetas adwokaat oma mahuka portfelli lauale ja hakkas sealt aeglaselt ükſikuid dokumente wälja wõtma.

„Armuline proua..." algas ta ametlikult.

Pinewusest wabisedes seisis Wera ta ees.

„Härra adwokaat," sosistas ta, „ütelge mulle kohe: on mul weel lootust wõi mitte?"

„Kahjuks mitte," raputas Solsky pead. „Lahutus on ametlikult teostatud. Härra Kirow on weendunud teie süüs."

Ta põlwed nõtkusid ja jõuetult langes ta tugitooli. Ta oli teadnud, et see kord juhtub, aga nüüd masendas teda uudis ometi.

„Ja Boris usub teisi rohkem kui mind?" hüüdis ta abastuses.

Adwokaat lehitses ametlikke pabereid ja wastas siis ükskõikselt:

„Asjaolu, et härra Mihailow põgenes, keeldudes igasugusest seletuste

andmisest, tõlgitseti kohtus kui süütunnistust, mis lubas järeldada, et abielurikkumine oli aset leidnud..."

„Aga minu laps?" hüüdis ta. „Mis saab minu lapsest? Ega nad ometi — ei wõta minult minu last?"

„Armuline proua," lausus adwokaat wäga tõsiselt ja peagu pidulikult, „kinnitan teile, et tunnen teile kaasa. Aga seadus on seadus: kui abielu lahutatakse naise süül, mõistetakse laps mehele..."

Ja hetke pärast lisas ta asjalikult ja kuiwalt, nagu omamoodi lohutuseks:

„See on saatus, millega peab leppima."

Wera silmitses teda hämmelduses. Ta poleks uskunud, et keegi wõib olla nii ebainimlikult ükskõikne, nii südametult ametlik! Adwokaat tundus talle sellel hetkel mingi elutu masinana, kehastunud paragrahwina, — koletisena!

„Nii külmalt wõib kõnelda ainult inimene, kelle ametiks on elada kaasinimeste õnnetustest," ütles Wera põlastawalt.

Adwokaat tõusis kohe. Ta ei wäljendanud oma solwumistunnet, waid jatkas külmalt:

„Armuline proua — olen täitnud oma ülesande ja teatanud teile kohtuotsusest. Laps jääb isale. Härra Kirow loodab, et wabastate lähemal ajal korteri..."

„Ja minu laps?" karjus Wera.

Adwokaat kehitas õlgu, wõttis oma portfelli ja pöördus ukse poole.

Laual Wera ees lebas dokument, mis halastamatult tõmbas kriipsu ta minewikule, sundides teda alustama uut elu. Wõõrad inimesed olid otsustanud ta saatuse.

10.

Weel samal päewal haigestus Wera raskekujulisesse närwipõletikku ja ta wiidi haiglasse. Mitu kuud lebas ta sängis ja kaua kahtlesid arstid, kas ta üldse pääseb, sest tal puudus täiesti elutahe. Ja wõib-olla olnuks parem, kui ta siis üldse poleks toibunud, sest tulewik tõi talle ainult kurbust, häda ja wiletsust.

Kui ta lahkus haiglast, oli Warssawis kõik muutunud. Sõjarinne oli nihkunud päris ligidale ja kõik, kel selleks oli wähegi wõimalust, olid põgenenud linnast. Wera ei kohanud ühtegi oma tuttawaist enam. Linn oli waesestunud ja waesed olid ka inimesed, kes seal hirmunult ja tülpinult tegid oma igapäewast tööd.

Kirow oli lapsega sõitnud ära. Kuhu, seda ei saanud Wera teada.

Wera rahanatuke oli warsti otsas, sest elukallidus kaswas iga päewaga, ja ta pidi endale otsima tööd ja teenistust. Mitu korda mõtles ta oma elu lõpetada, kuid mõte lapsele takistas teda, see röövis temalt julguse ja jõu, sisendades ühtlasi kummalist soowi edasi elada. Ta tahtis weel korra näha oma last, weel korra teda hoida oma käte wahel!

Algul tahtis Wera ooperisse tagasi minna, kuid osutus, et haigus ja erutused olid mõjunud halwasti ta häälele. Kuna tee ooperisse oli tal

nüüd kinni, pidi esinema wäiksemais teatrites, operettides ja laulumängudes.

Kui saabus palawikuliselt äritsew, palawikuliselt lõbutsew pärastsõjaaeg, kus hinnati ümber kõik wanad wäärtused ja lokkasid saagiiha ning maitselagedus, sattus Wera kabareedesse.

Kodutuna rändas ta ühest linnast teise, esines ükskõik kus, elegantsetes restoranides ja räpastes kõrtsides, teenides waewalt nii palju, et wõis wiletsalt elada. Aga ta ei wajanudki midagi, ei huwitunud millestki. Ainus, mis teda köitis elu külge — wiisteist pikka aastat — oli igatsus lapse järele!

Waheldusid linnad, waheldusid maad, kus ta esines, aga ta laulis ikka oma lööklaulukesi, mis lõpuks alati olid sarnased, kuigi sõnad ja wiisid erinesid. Oma endised ideaalid ta oli unustanud ammu, tulewikult ei lootnud ta midagi, kuid igasse wõõrasse linna saabudes otsis ta Kirowit ja oma last.

Aastaid otsis ta oma tütrekest, kes temalt oli wõetud nii julmalt. Aga ta ei leidnud ei oma lahutatud meest ega oma last. Wera ei lootnud enam, et ta neid kunagi kohtab, ainult selleks, et õigustada oma olemasolu, ta jatkas weel asjatuid otsinguid...

Kuni ta sattus sellesse suurlinna, kus ta „Trocaderoga" sõlmis kuuks ajaks lepingu.

Saabudes peajaama, wäljus ta ükskõikselt rongist, teades, et teda keegi ei oota, et tal kedagi pole wastas. Ja tal oli walus näha reisijaid, keda rõõmsalt terwitasid nende omaksed ja sõbrad.

Üksi ja wõõrana sammus ta perrooni mööda edasi, käes kaks kohwrit. Suurema neist andis ta käsipakkide hoiukohta, wäiksema aga jättis ta kätte.

Juhuslikult langes ta pilk seinaäärsele puldile. Kinnitatud ketiga seina külge lebas sellel kogukas aadressraamat.

See oli ainult harjumus, mis sundis teda astuma aadressraamatu juure ja mehaaniliselt lugema „K" tähe all leiduwaid nimede rida.

Aga äkki wõpatas ta ja ta süda seisatas wiiwu.

„Boris Kirow, Pargiallee 8," kordas ta tasa.

Wera ruttas pooljoostes jaamahoonest wälja.

Ta istus esimesesse taksosse ja hüüdis autojuhile ärritatult:

„Pargiallee 8!"

Auto kihutas läbi suurlinna elawa liikluse. Majad, platsid, inimesed wilksatasid temast mööda, aga Wera ei näinud ega kuulnud midagi...

Wiieteistkümne aasta pärast pidi ta wiimaks nägema oma last!

Ja Boris? Mida ütleks tema? Kuidas kohtleks ta teda? Kas ta lubaks Werat näha oma last? Kõnelda temaga?

Auto peatus wäikese willa ees. Wera tasus sõiduarwe ja ruttas läbi ilusa aiakese maja poole.

Kõlistamisele awas teenija ukse ja ta astus esikusse.

„Tahaksin härra Kirowiga kõnelda," lausus ta erutusest wäriseva häälega.

Teenija heitis talle kummaliselt üllatatud pilgu.

„Silmapilk, palun," ütles tüdruk ja kadus raske kardina taha, mis eraldas kõrwalasuwat tuba esikust.

Suure rutuga oli tüdruk jätnud wälisukse lahti ja Wera sulges selle. Siis waatas ta ruumikas esikus ringi. Siin elasid siis ta mees ja tütar! Werale tundus äkki, et siin selles waikses ja ilusas majas leiaks ta rahu, kauaihaldatud rahu. Huwiga silmitses ta igat üksikut eset, ta polnud enam kannatamatu, tal oli korraga aega. Ta seisis ju majas, mille katuse all elas ta laps.

Ta kuulis lähenewaid kiireid samme ja waatas üles.

Kardina tagant ilmus nähtawale elegantne daam.

„Jah — palun?" ütles ta rahulikult ja sõbralikult, waadeldes Werat uuriwa pilguga. „Mina olen proua Kirow."

Ainult pikkamisi taipas Wera: Boris oli uuesti abiellunud. Seda polnud ta arwestanud. Ta kogus end kiiresti ja tähendas kaheldes:

„Tahtsin kõnelda härra Kirowiga."

„Minu mees on juba kolm aastat surnud," wastas proua Kirow tõsiselt ja waikselt.

„Ja tema laps?" sosistas ta wabisewate huultega.

Proua Kirowi pilk uudistas wõõrast.

„Minu tütar..."

„Teie tütar?" katkestas teda Wera lõikawalt, kaotades enesewalitsuse.

Proua Kirow kahwatas. Wera nägi, et ta oli surmani ehmunud. Ta oli kogemata puudutanud saladust!

„Kust teie teate?" kogeles proua Kirow.

Sirgelt ja püsti päi seisis Wera tema ees. Wõitlushetk oli wiimaks ometi saabunud ja nüüd oli ta walmis wiimseni kaitsma oma õigust. Aga weel hoidis ta end tagasi:

„Tundsin Boris Kirowit Warssawist saadik — ja ka tema esimest naist."

„Palun teid..." algas proua Kirow ja pani käed risti. Kuid teda katkestas kõrwaltoast kostew hüüd:

„Ema! Emake!"

Ehmunult waatas proua Kirow Werale otsa. Anuwa pilguga palus ta:

„Wabandage mind minutiks!"

Ja ta ruttas elutuppa.

Wera jäi üksi esikusse. Kangestunult ja halwatud hüüdest, oma lapse hüüdest.

Nii kaua aastaid oli ta otsinud oma last — ja nüüd, kus ta tema leidis, ähwardas ta jõud nõrkeda. Aga ta pidi olema tugew! Tingimata!

Ja kikiwarbail hiilis ta kardina taha ja piilus selle wahelt tuppa, ning nägi — oma tütart, oma Lisat!

11.

Kaebealuse Wera Kowalskaja silmad särasid. Ta oli muutunud äkki nagu teiseks inimeseks, julgeks, wabaks ja enesekindlaks.

Kui ta nüüd jatkas oma jutustust, pöördus ta kõigi saalis asujate poole.

„Mu härrad, teie nägite ennist tunnistajate ülekuulamisel Lisa Kirowit,

ja teie mõistate, milline rõõm mind waldas, kui nägin esmakordselt seda noort ja armast tüdrukut.

Lisa seisis elutoa peegli ees ja passis proua Kirowile uut kleiti, hoides seda tema ees.

„Tore! Lihtsalt suurepärane," kuulsin teda ütlewat. „Näed oiwaline wälja. Mul on ikka kõige ilusam ema maailmas. Ja ma olen nii õnnelik, et oled jälle kodus."

Proua Kirow wabastus ta kaelustusest, öeldes tasa:

„Kallis, mul pole nüüd aega... Wäljas ootab keegi daam, kes tahtis minuga kõnelda..."

„Wabanda, emake, ma ei teadnud seda," wastas Lisa.

Nad armastasid teineteist, see ema ja tütar, ja mind waldas walus armukadedustunne.

Taganesin oma endisele kohale, sest proua Kirow tuli jälle esikusse.

Olin pööraselt ärritatud. Wiimaks ometi olin näinud oma last, kuid wargsi ja salaja. Ja kuis ma oleksin tahtnud tormata tema juure, haarata ta oma sülelusesse, juubeldada õnnest ja rõõmust!

Aga ärritatult ja kohmetult astusin proua Kirowile wastu. Ka tema oli erutatud ja ta silmis peegeldus kohutaw hirm, kuid ühtlasi ka kindel otsus. Teadsin, et tema wõitles Lisa pärast samuti kui mina.

„Pean teile midagi tunnistama..." algas ta sosinal, waadates ettewaatlikult ringi. „Kuid siin pole sobiw paik... Palun, järgnege mulle..."

Ta awas ukse ja wiis mind wäikesesse tuppa esiku kõrwal. Kärmesti sulges ta ukse ning jatkas siis kärsitult:

„Armuline proua, tean kindlasti, et teil pole kawatsust häwitada noore inimese südamerahu..."

Ja siis lisas ta paluwa tooniga:

„Lisa wõib iga silmapilk siia sisse astuda... Tal pole aimu, et ma pole ta tõeline ema, ja ta ei tea, et wiimane suri Warssawis juba sõja ajal..."

Need sõnad tabasid mind kui rusikahoobid!

Surnud... ma olen surnud... mind oli tembeldatud surnuks... Ja minu laps ei teadnud, et ma elan... Olin nii masendatud, et proua Kirowi hääl tungis minuni nagu kusagilt wäga kaugelt:

„Lisa ei mäleta midagi oma ema surmast ega elust Warssawis... Mõistate, millisesse segadusesse ta satuks, kui..."

Mida ütles see naine? Mida pidin mõistma? Olin wiisteist aastat rabelnud ja wõidelnud ainult selleks, et leida oma last! Ja nüüd nõuti minult, et kaoksin tummalt ja jätaksin oma lapse tollele wõõrale naisele? Seda oli liig palju, see oli ebainimlik, seda ei tohitud minult nõuda!

„Lisa on õnnelik," ütles proua Kirow, ja ta ei taibanud, kuis need sõnad mind haawasid. „Lisa on õnnelik ja ta armastab mind. Ja mina elan ainult temale, sest mul endal pole lapsi. Aga Lisa õnnelik elu puruneks, kui ta kuuleks, et mina pole tema ema..."

Sulgesin silmad. Kui raske see ka ei olnud, aga ma tundsin, et tol naisel oli õigus. Ta armastas Lisat, ja ta ei wõidelnud enda, waid Lisa pärast. Kas tohtisin Lisalt rööwida õnneliku kodu? Mida wõisin talle pakkuda?

„Palun, istuge ometi, armuline proua," katkestas minu mõtiskelu proua Kirowi hääl. „Unustasin ärrituses wiisakuse täiesti..."

„Ei, tänan," wastasin masendatult. Mul oli tunne, nagu oleks terwe maailm korraga kokku warisenud. Ja siiski tundsin selle naise wastu suurt sümpaatiat.

„Kas tohin küsida, mis põhjusel tulite siia?" küsis proua Kirow. „Kas wõin teile milleski abiks olla?"

„Tänan, ei..." ütlesin. Wõitlus kestis weel, kuid ma tundsin juba, et pean alistuma. Mõistus sundis mind summutama oma tundeid. Ma ei tohtinud end reeta, ma ei tohtinud oma saladust paljastada. Sellepärast kogelesin ainult:

„See polnud õieti midagi — — tahtsin ainult ... Leidsin juhuslikult aadressraamatus Boris Kirowi aadressi... ja mõtlesin teda külastada... Kaua aastaid tagasi... tegi ta mulle kunagi... head... Wabandage, et tülitasin teid..."

Kaastundlikult silmitses mind proua Kirow. Kas ta aimas, mis mind liigutas, mis mind ähwardas murda?

„Aga waheft saaksin teid siiski aidata?" küsis proua Kirow uuesti.

„Ei, ei..." tõrjusin ägedalt. „Nii on parem... Teil on õigus: lapses ei tohi äratada mälestusi möödunust... Lähen nüüd..."

Awasin ukse ja proua Kirow saatis mind esikusse.

„Mul on teist kahju," lausus ta soojalt, nagu rõhuks teda halb südametunnistus, „nii ma seda ei mõtelnud... olin waid suures hirmus..."

„Proua Kirow, teil oli täielik õigus," wastasin nii rahulikult kui suutsin. Olin loobunud oma lapsest ja läwelt heitsin weel wiimase pilgu ruumidele, kus elas minu tütar. Kui rahulik ja ilus siin oli!

Tundsin, et olen talitanud õieti. Kõik see oleks warisenud kokku, kui ma oleksin awaldanud oma saladuse.

Surusin südamlikult proua Kirowi kätt.

Siin awasin kiiresti wälisukse ja ruttasin wälja...

12.

Wapustatult kuulas kohus õnnetu ema jutustust.

Nagu unes oli Wera ekselnud mööda wõõra linna tänawaid. Ta oli näinud oma tütart ja kaotanud ta igaweseks! Polnud mingit wõimalust teda tagasi wõita, mingit wõimalust alustada uut ja paremat elu.

Kui ta wiimaks jõudis oma wäikesesse wiletsasse hotellituppa, ei hoidnud ta pisaraid enam tagasi. Ja esmakordselt taipas ta selgesti, kui armetu ja tühine oli ta elu. Senini ta oli ikka weel lootnud. Nüüd aga ehmus ta ise oma kawatsuse pärast Lisa siia tuua. Mida oleks suutnud ta temale pakkuda? Oma armastust? Kuid äkki ilmunud wõõra naise armastus oleks noort tütarlast ainult kohutanud ja tema elu, rändawa kabareelauljanna elu, oleks Lisas, kes kaswanud jõukas kodanlikus ümbruses, äratanud waid wastikust ja põlastust.

Aegamisi andis talle teadmine, et ta oli säilitanud Lisale õnneliku ja ilusa kodu, teatawa rahulduse. Ja ohwer, mille ta tõi oma lapse hingerahule, kujunes siitpeale ta uueks elumõtteks.

Õhtul, kui ta pärast pingutawat proowi istus oma kitsas garderoobis,

otsustas Wera sellest linnast wõimalikult kiiresti lahkuda. Ta kartis kusagil juhuslikult kohata oma tütart, kas wõi tänawal, ja tal oli hirm, et ta ei suuda temast ükskõikselt mööduda.

Nukralt minkis ta ennast ja riietus siis aeglaselt. Ja kui helises kell, mis kutsus teda lawale, oli teda wallanud imelik rahu.

„Trocadero" orkester polnud parem ega halwem kui kõik sellised orkestrid, kuid laul, mida Weral tuli laulda, tundus talle seekord weel labasemana ja mõttetumana kui muidu. Aga nagu tawaliselt, laulis ta seda ükskõikselt, peagu mehaaniliselt. Ta sammus laudade wahel, waatamata kellelegi otsa ja naeratades kõigile.

Keegi külalisteft tõmbas ta oma põlwedele ja ulatas talle weiniklaasi. Ta tühjendas klaasi ja laulis edasi.

Kuid äkki langes ta pilk heledasti walgustatud looshile, kus armastajapaar parajasti suudles. Tüdruku selg oli tema poole, kuid mehe tundis ta otsekohe, sest see polnud keegi muu kui Grigori Mihailow!

Wera kargas püsti, jäädes tummalt ja kohkunult talle otsa wahtima. Orkester lakkas mängimast ja äkiline waikus ehmatas Grigori Mihailowit. Ta nägi Werat ja tundis ta ära.

Tütarlaps, kes oli Mihailowiga, märkas tema ärritust ja pöördus uudistades saali poole.

Wera wõpatas... Tõmbas siis käega üle silmade... Ei, see oli wõimatu!... Ta nägi wiirastusi!... See tüdruk seal looshis... ta oli siiski Lisa...

Wera süda lakkas põksumast, ta liikmed täitusid tinaraskusega ja ta ei kahelnud enam: Mihailowi kaaslane oli Lisa, tema tütar...

Wera tahtis tormata looshi, kuid ta jalad nõtkusid... Ta awas suu, et karjuda, et teatada kõigile, kes oli see elegantne elumees seal looshis... kuid ta huuled ainult tõmblesid närwiliselt.

Ta tuikus, kõik keerles ta silme ees ja siis hõlmas teda sügaw pimedus.

Kui ta ärkas minestusest, ümbritsesid teda kolleegid. Ta oli kantud lawa taha ja asetatud kulisside hunnikule.

Esimesel silmapilgul ei teadnud Wera, kus ta asus ja mis temaga oli juhtunud. Kaugelt kostis muusikat ja inimhäälte suminat.

„Mis juhtus, Wera?"

„Kas olete haige?" pärisid kolleegid.

Ta ajas end istukile ja sõbralikult talutati ta toolini.

„Rahustuge, kõik on korras," lausus kellegi sõbralik hääl.

Siis kõlises kell ja artistid jooksid laiali.

Wera jäi üksi. Ta ei suutnud end ikka weel liigutada ja ta ei taibanud weel, mis õieti oli aset leidnud. Kuid siis meenus talle kõik ja nüüd waldas teda metsik hirm: kas ta kaua oli lebanud meelemärkusetult? Ja kas Grigori Mihailowil oli õnnestunud põgeneda?

Ta heitis pilgu lawale. Tänu taewale! Ta oli teadwuse kaotanud ainult mõneks minutiks, sest praegu wast algas järgmine number. Kunstlaskur Aleris kõneles parajasti publikule:

„Minu daamid ja härrad! Olen esinenud maailma suurimates tsirkustes..."

Wera ei kuulanud teda. Ta pidi tegutsema kiiresti, wäga kiiresti. Ta sööstis traataknakese juure kulissides ja waatas saali.

Ta nägi ainult osa publikust. Looshid paistsid wäga ebamääraselt, kuna seal põlesid warjatud lambid. Ainult üks loosh oli walge, sest looshist koridori wiiw uks oli lahti. Ja Wera nägi Mihailowit, kes aitas Lisale mantlit selga.

Mis teha? mõtles Wera. Kuidas neid takistada lahkumast?

Samal hetkel kostis lawalt kunstlaskuri hääl:

„Töötan ainult elawate sihtmärkidega. Iga minu lask on elukardetaw..."

Siis walmis Weras äkki hirmus otsus. Ta pilk langes lauakesele, millele Alexis oli paigutanud oma tagawararelwad. Nagu mingisuguse kõrgema wõimu sunnil astus Wera laua äärde ja haaras sealt rewolwri.

Tal polnud mingit kawatsust, ta ei teadnud, mida teeb, wallutatud waid ainsast soowist: päästa oma last...

„... iga lask on surmaw!" kuulis ta kunstlaskurit jatkamas oma seletusi, kui ta tormas trepi poole.

Inimesed tulid talle wastu, Wera ei hoolinud neist, tõugates neid ja rutates neist mööda.

Wiimaks seisis ta hallis. Lawalt kostsid juba esimesed paugud. Wera waatas otsides ringi.

Siis silmas ta Grigori Mihailowit. Ta tõttas trepist üles, Lisa tema kõrwal.

„Grigori Aleksandrowitsh!" hüüdis ta.

Kohe seisatasid mõlemad. Grigori Mihailow pöördus ümber ja waatas talle otsa. Ka Lisa silmitses teda üllatunult ja kui Wera nägi ta süütut ja puhast lapsenägu, waldas teda pöörane raewuhoog...

Ta nägi weel, kuidas Mihailow püüdis ta tütart endaga kaasa tõmmata. Siis tõstis ta meeleheites käe ja — — tulistas...

3.

Ohates waikis Wera Kowalskaja. Mõtlikult endaette wahtides näis ta ainult pikkamisi ärkawat tõelisusele. Nüüd oli ta ilme jälle sama ükskõikne nagu protsessi algul.

„Selles kohwris on kõik minu paberid," lausus ta wäsinult ja osutas lauakesele, mis seisis kohtu eesistuja kõrwal. „Dokumendid tõendawad, et kõnelesin tõtt. Kui kohwer oleks ennist awatud, oleksid kõik nüüd teadnud, et olen Lisa Kirowi ema."

Wera Kowalskaja pöördus nüüd wannutatud meeste poole, kes kuuldust olid tugewasti liigutatud.

„Ainult selleks, et seda wältida, waikisin seni. Olin walmis oma lapse pärast tooma igat ohwrit ja ainult sellepärast tahtsin ainult teie ees kõnelda..."

Ta hääl muutus tungiwaks, ta sirutas käed ja anus:

„Palun teid, aidake mind warjata tõde, mis mu tütre teeks eluks ajaks õnnetuks!"

Hetk walitses suures saalis waikus. Nii suur waikus, et selgesti kostis adwokaadi sulekrabin, kes palawikulise kiirusega kirjutas oma kaitsekõnet.

Prokurör istus liikumatult, langetanud pilgu oma aktidele. Kuid ometi oli ilmne, et kaebealuse jutustus oli wapustanud ka teda.

Wiimaks pöördus kohtu eesistuja jälle kaebealuse poole:

„Proua Kowalskaja! Teie jutustus heitis teie teole hoopis uut walgust. Härra prokuröri nõusolekul...“ ta waatas temale küsiwalt otsa, ja kui prokurör tummalt noogutas, jatkas ta: „tahan nüüd tutwuda kohwri sisuga.“

Kohtuametnik astus laua äärde, wõttis taskust noa ja urgitses sellega lukkude kallal. Hetk hiljem awanesid need kriuksudes.

Ametnik tõstis lauale paar kleiti, pesu ja ulatas kohtu eesistujale siis paberite paki.

Too lehitses dokumente wiiwu ja tähendas siis:

„Need on kõik wenekeelsed... Palun asjatundjat härra Pawlowit...“

Kõrwallaua ääres istus wene keele tõlk, intelligentse näoga noormees. Ta tõusis ja astus kohtulaua ette.

„Jah, palun.“

Kohtu eesistuja andis talle dokumendid.

„Waadake, kas need tunnistused on õiged, härra asjatundja. Kas jälgisite kaebealuse jutustust?“

„Jah, härra kohtunik.“

„Heaküll — wahest suudate kohe siinsamas teatada, kas dokumendid tõendawad kaebealuse sõnu?“

Tõlk kummardas ja sammus oma kohale tagasi.

Prokurör oli tähelepanelikult jälginud stseeni. Tema rahulikkus oli ainult näilik, sest ta otsus oli ammu juba walmis.

Ta palus sõna.

Ja kui kohtu eesistuja talle seda lubas, tõusis ta ning ütles:

„Nõuan, et publik kutsutakse saali tagasi, sest kaebealuse seletusest ei ilmnenud midagi, mis sunniks protsessi arutamist jatkama kinniste uste taga.“

Ärritatult kargas Wera Kowalskaja püsti.

„See pole wõimalik!“ hüüdis ta erutatult.

Seda näis prokurör ainult ootawat.

„Kaebealune,“ pöördus ta lõikawa tooniga tema poole, „kasutasite juba kord kohtu eesistuja suuremeelsust ja segasite end protsessi käiku. Olge nüüd mõistlik ja ärge nõudke asju, milleks teil pole õigust...“

Kohtu eesistuja kõlistas kella.

„Teie olete see, kaebealune,“ lausus ta karmilt, kes ikka weel ei mõista, kui kaugele te oma nõudmistes tohite minna. Teie tapsite inimese ja meie ülesanne on teie üle kohut mõista.“

See oli esimene kord, kus kohtu eesistuja tarwitas nii terawat tooni. Aga prokuröri märkus oli teda solwanud ja ta otsustas kohtupidamise korrast nüüd täpselt kinni pidada.

„Wiimaks awaldasite meile ometi oma teo põhjused,“ jatkas ta.

„Peame nüüd weenduma, kas kõnelesite tõtt, ja siis langetawad wannutatud mehed oma otsuse... Kohus otsustab erapooletult, kaebealune!" lisas ta waljemalt, „ja mida peab ütlema, sellest ei saa waikida..."

„Tähendab — minu ohwer oli asjatu?" karjus Wera Kowalskaja ahastades. Ta hääl kähises ärritusest. „Teie ei taha ometi, et minu tütar..."

Wahepeal oli prokurör sosinal wahetanud mõtteid oma abiga. Asjalikult ja külmalt nõudis ta nüüd kohtunikelt:

„Kohtuistung tuleb kuulutada awalikuks!"

„Ei — ei — ei!" karjus kaebealune, nagu palwes sirutades käed.

„Taltsutage end, kaebealune," manitses kohtu eesistuja.

Kaitsja oli püsti karanud ja püüdis teda istmele tagasi suruda.

„Taewa päralt! Rahustuge ometi!"

„Ei, ma ei suuda rahuneda!" hüüdis Wera Kowalskaja, meeleheites raputades pead. Ja uuesti algas ta: „Milleks ma siis rääkisin? Mitte enda pärast — karistage mind nii karmilt kui tahate! — waid oma tütre pärast tegin ma seda! Ta ei tohi kuulda, et olen ta ema — nüüd weel wähem..."

„Nüüd aitab lõpuks!" põrutas prokurör rusikaga wastu lauda.

Kuid Wera Kowalskaja wõitles edasi. Silmis ahastaw pilk, pöördus ta otsejelt prokuröri poole:

„Mida tahate minult? Mõistke mind wangi wõi mõistke mind surma! Mul ükskõik. Ma ei hooli oma elust... Aga milleks häwitada noore süütu inimese tulewikku? Milleks kiskuda ta päritolu päewawalgele?..."

Kaswawa wihaga kuulas teda prokurör.

„Seda pidanuksite enne mõtlema!" tähendas ta jäiselt.

Kohtu eesistuja kõlistas jälle.

„Härra prokurör," lausus ta rahulikult, „wõite seda kõike oma süüdistuskõnes ette tuua! Ja teie, kaebealune, olge ometi mõistlik!" Ta waatas Werale rangelt otsa ja tema toon oli karm. „Käsin teid waikida! Kui katkestate weel kord protsessi käiku, lasen teid wälja wiia!"

Ehmudes langes Wera Kowalskaja pingile tagasi. Ta oli meeleheitest nõrkemas.

Wandemeeste ridades sosistati elawalt. Polnud kahtlust, et enamik neist pidas kaebealuse soowi õigustatuks.

Nüüd oli saabunud kaitsja tegutsemise aeg. Ta tõusis wälkkiirelt ja pöördus kaebealuse poole säärase hooga, et oleks peagu kaotanud tasakaalu.

Hirmunult küsis temalt Wera:

„Mida te kawatsete? Mida te ütlete? Kas tahate häwitada kõik?"

Kuid adwokaat ei kuulnud tema sõnu, ei tahtnud neid oma agaruses kuulda.

„Ma ei mõista teid," sosistas ta ägedalt, „küsimuses on kümme aastat sunnitööd ja teie olete nii ükskõikne! Miks ei kõnelnud te mulle sellest warem? Emaarmastuse motiiw on ju see kõige mõjukam... Niisugust protsessi pole mul weel olnud — oodake ainult, las ma kõnelen ja teid mõistetakse õigeks!"

Wera Kowalskaja heitis talle nii õudselt ähwardawa pilgu, et adwokaat kohkus.

„Seda teie ei tohi! — Kas tahate mind hulluks teha?“

Kaitsja tahtis wastu waielda, kuid nähes ta metsikut ilmet, kehitas ta ainult õlgu.

„Palun,“ pomises ta, „rahustuge — ma ei räägi midagi, aga ma ei wastuta ka millegi eest — —“

Nõupidamine oli lõppenud. Kohtu eesistuja kõlistas kella ja teatas siis waljusti:

„Kohtuistung kuulutatakse awalikuks!“

Kohe ruttasid teenrid uksi awama. Publik, kes kannatlikult oli oodanud koridoris, tormas nüüd saali.

Waikne ruum muutus korrapealt sumisewaks mesilaspereks. Ootus ja pinew uudishimu peegeldus kõigi nägudel.

Kõrwalukse kaudu ilmusid ajakirjanikud ja ruttasid sellise kiirusega oma laua äärde, nagu puutuks asi elu ja surma küsimusesse.

Wannutatud mehed kõnelesid elawalt uuest pöördest kohtuprotsessis.

Siis kutsuti ka tunnistajad saali. Lisa Kirow, kes wiimasena astus sisse, seisatas läwel. Otsiwalt libises ta pilk üle pealtkuulajate ridade ja kui ta märkas oma ema, libises kerge naeratuswine üle ta noore tõsise näo ja ta noogutas terwituseks.

Ükski meestest, kes olid kuulnud kaebealuse seletust, ei suutnud keelduda talle otsa waatamast. Aga Wera Kowalskaja walitses end suurepäraselt. Näilise ükskõiksusega wahtis ta enda ette maha.

Ja isegi siis, kui Lisa pilk teda riiwas, pööras ta ainult kergelt pea ja keegi asjasse pühendamatuist ei aimanud, kuis ta seda tüdrukut armastas! Kuid Lisa pilku oli tal siiski raske taluda ja ta waatas jälle mujale.

Kartlikult oli proua Kirow jälginud seda lühikest stseeni. Ta aimas, et Lisa ja Wera Kowalskaja wahel walitses mingi salapärane side ja tal oli hirm, et kinnisel istungil arutusel olnud küsimused wõetakse nüüd kõne alla.

Pausi, mis tekkis publiku tulekuga, kasutas kohtu eesistuja nõupidamiseks oma kolleegidega. Wiimaks olid pealtkuulajad wõtnud kõik istet, kuid kära ei waibunud weel. Ärritatult arutati põhjusi, miks rahwas oli wahepeal wälja saadetud, ning püstitati kõige wõimatumaid oletusi.

„Palun rahu!“ nõudis kohtu eesistuja wali hääl.

Silmapilk walitses saalis rahu, sest nüüd loodeti kuulda midagi eriliselt üllatawat ja kõmulist.

Tribüünil sirutati kaelu ja silmitseti ootusrikkalt kohtunikke.

Doktor Pawlow oli lõpetanud dokumentide läbiwaatuse. Ta astus kohtu eesistuja juure ja kõneles temaga tasa.

„Kõigepealt annan asjatundjale sõna,‘ algas kohtu eesistuja. Ta noogutas doktor Pawlowile: „Palun, härra doktor!“

Pawlow seisis nii, et ta nägu oli pööratud nii publiku kui ka kaebealuse poole.

Wera Kowalskaja silmitses teda kartlikult: kas ta reedab nüüd ta ainsa ja suurima saladuse?

„Uurisin täpselt dokumente, mis kuuluwad kaebealusele,“ algas ta tõsi-

selt, „ja ma weendusin, et paberid on ehtsad ja neis toodud andmed wastawad kaebealuse seletustele. Õiged on nii pass kui ka ristimise ja lahutuse tunnistused."

Wera Kowalskaja hingas kergendatult. Doktor Pawlow polnud nimetanud ta nime, kuid hädaoht polnud weel kaugeltki möödas.

„Tänan teid, härra doktor Pawlow," ütles kohtu eesistuja.

Wenelane kummardas ja ulatas dokumendid tagasi.

„Jatkame protsessi arutamist," teatas kohtu eesistuja.

Huwitatult kuulati tema sõnu ja ajakirjanikud stenograafisid agaralt.

„Kinnisel istungil andis kaebealune seletusi oma perekonnaolude kohta," jatkas kohtu eesistuja. „Kuna asjatundja kinnitas tema sõnu, lõpetan tunnistajate ülekuulamise. Sõna on härra prokuröril."

Kohe kiindusid kõikide pilgud awalikku süüdistajasse, kes tõusis kärmesti, haarates enda eest laualt märkuste lehe.

Wera Kowalskaja oli nii erutatud, et ta waewu suutis püsida paigal. Ta pilk otsis prokuröri silmi, et temalt tummalt anuda halastust. Kuid too ei waadanud üles, kui ta asjalikult algas:

„Kõrge kohus! Härrad wandemehed. Ütlesin juba oma esimeses süüdistuskõnes, et kaebealuse süü on tõestatud. Tema seletus ei lükanud ümber fakti, et ta tappis Grigori Mihailowi. Kuid — —"

Ta waikis sekundi ja hingas sügawalt. Wera Kowalskaja, kes palawikulise tähelepanuga jälgis igat ta sõna, oli ärritusest kokku warisemas. Nüüd awaldab ta saladuse! Ja kõik pingutused on olnud asjata!

„Kuid kaebealuse seletus lisas mõndagi uut tema teo motiiwide kohta," jatkas prokurör, „ja sellepärast nõuan ma, arwestades nüüd wehmendawaid asjaolusid, et teda karistataks wiieaastase wangistusega."

Publiku tribüünil algas kihin ja kahin. Reporterid kirjutasid oma sõrmed hellaks. Niisugust kõnet polnud prokurörilt keegi oodanud! Pettumus oli üldine.

Liikumatult istus Wera Kowalskaja oma kohal. Hetkelises rammestuse hoos sulges ta silmad. Ta hingas kiirelt ja tal oli tunne, nagu oleks ta wabanenud painajalikust raskusest. Pisarad walgusid ta silmadesse...

Lisa Kirow taipas waewalt, mis toimus tema ümber. Ainult üks oli nüüd selge: roim oli toimunud üllamaist motiiwidest kui ta algul oli arwanud. Armukadedus ei wõinud olla kuriteo põhjuseks. Ja salapäraselt köitkestas teda see wõõras naine, kes nii äkki ja nii hirmsais tingimustes oli astunud tema ellu.

„Sõna on kaitsjal!"

Kohtu eesistuja hääl tegi elawale sosinale lõpu. Rahwas waikis jälle.

Püsti tõustes ei suutnud noor adwokaat Wera Kowalskajale jätta heitmata wihast pilku. See olnuks ta elu suurim silmapilk, kui kaebealune poleks tal keelanud kõnelemast sellest, mis tegi selle protsessi eriti huwitawaks ja kõmuliseks. Nüüd pidi ta aga rahulduma ainult wihjetega.

„Kõrge kohus! Härrad wandemehed!" algas ta. „Kaebealuse seletusest nähtub, et Grigori Mihailow oli häwitanud tema abielu, röömwinud temalt kodu ja õõnestanud tema tulewiku. Grigori Mihailow oli peasüüdlaseks tema majanduslikus ja hingelises laostumises. Kuigi sel mehel

olnuks kerge kaebealuse au jalule seada, teda maailma ees õigustada, ei teinud ta seda, põgenedes pelglikult. Kui Wera Kowalskaja 28. nowembril 1928. a. saabus meie linna, kohtas ta Grigori Mihailowit juhuslikult juba samal päewal ja..."

Lisa kuulas pinewa huwiga.

„Ja kui kaebealune nägi aastate pärast jälle meest, kes oli tõuganud ta hirmsasse õnnetusesse," jatkas adwokaat, paisutades häält, „waldas teda metsik wiha, ta sattus raewuhoogu ja kuna juhus mängis ta kätte relwa — rõhutan, et see oli tõesti ainult paljas juhus — laskis ta Grigori Mihailowi maha, kuigi ta polnud iialgi kawatsenud teda surmata."

Kaitsja kõne äratas publikus suurt huwi. Hoolimata sellest, et ta kõneles rohkem wihjetes kui faktides, taipasid kuulajad, et kinnisel istungil oli arutatud üpris salapäraseid ja õrnu küsimusi.

Wäikesekaswuline adwokaat tõusis kikiwarbaile, et awaldada soliidsemat muljet. Teatraalse wiipega osutas ta kaebealusele ja ta hääl muutus pastorlikult pidulikuks.

„Kuna kaebealune tegutses afekti mõjul, mis halwas ta otsustamiswõime," lõpetas kaitsja, „ei saa siin olla juttu ettekawatsetud mõrwast, ja sellepärast nõuan, et Wera Kowalskaja mõistetaks õigeks."

Wõbisedes ärritusest wõttis kaitsja jälle istet. Taas waatas ta wihaselt kaebealusele, kuid wiimane ainult naeratas tänulikult.

Adwokaat kehitas õlgu ja hakkas oma pabereid lehitsema.

Pealtkuulajate ridu läbis erutatud sosin, kõneldi läbisegi ja oli näha, et arwamised kaitsja kõne kohta läksid suuresti lahku.

Lisa arglik pilk riiwas Wera Kowalskajat. Uuesti waldas tütarlast imelik seletamatu tunne, mis kiskus teda kaebealuse poole. Alateadlikult mõistis ta, et Wera Kowalskaja oli päästnud teda suurest ohust ja ta oli temale lõpmata tänulik. Grigori Mihailow oli Lisa elus esimene mees, kes talle oli awaldanud mõju. Algul ta oli oletanud, et Wera Kowalskaja oli tapnud tema armukadeduse ajel, kuid see seletus ei rahuldanud Lisat, sest lauljanna käitumises oli midagi, mis ei lubanud teda kahtlustada alatuis toiminguis.

„Kaebealune," pöördus kohtu eesistuja Wera Kowalskaja poole, „teil on wiimane sõna — kas tahate weel midagi ütelda?"

„Ei," wastas Wera kärsitult.

Kaebealuse ükskõiksus hämmastas publikut ja kutsus uuesti elawa mõttewahetuse esile. Kohtu eesistuja kõlistas jälle ja kuulutas siis:

~~Tõsiselt ja wäärikalt, teadlikud oma ülesande raskusest, tõusid wande-~~

Tõsiselt ja wäärikalt, teadlikud oma ülesande raskuses, tõusid wandemehed ja sammusid koosolekutoa poole. Kohtunikud ühinesid nendega.

Meeste pühalik käitumine äratas Wera Kowalskajas nüüd esmakordselt teadwuse, et siin otsustati tema saatuse üle.

Palawikulise ärritusega pööras ta pilgu uksele, mille ees kohtuteener pidas walwet.

Uuesti waldas Wera Kowalskajat hirm. Wärisedes ja erutatult küsis ta kaitsjalt:

„Mis nüüd saab? Mis nad otsustawad?... Ütelge ometi, wastake mulle..."

Kaitsja kehitas õlgu.

„Jah — armas proua Kowalskaja, asi pole nii lihtne! Prokuröriga oli teil õnne, mind sundisite te waikima, — aga wandemehed — —"

„Wandemehed? Mis on nendega?" ägestus kaebealune. „Mida tahate ütelda?"

„Kui wandemehed teid õigeks mõistawad — mis ju ka wõimalik on — siis peab otsuses nimetama kõik süüd pehmendawad asjaolud," seletas adwokaat, „ja waewalt on usutaw, et kohus siin suudab arwestada teie tundeid oma tütre wastu."

„Tasem — jumalapärast," manitses Wera Kowalskaja, heites kiire ja ehmunud pilgu Lisa Kirowile.

Jälle wankusid kõik ta lootused. Hirmuga ootas ta wandemeeste otsust, aga weerand tund möödus weerand tunni järele, kuid raske tammine uks ei awanenud.

2.

„Kordan weel," lõpetas kohtu eesistuja oma pika seletuse, „et teile, mu härrad, on esitatud kolm küsimust, milledele peate nüüd wastama. Küsimused on järgmised: kas Wera Kowalskaja tappis Grigori Mihailowi ettekawatsetult, tegi ta seda silmapilgu ärrituse mõjul wõi toimis ta meeltesegaduses? Ainult wiimasel juhul on wõimalik teda õigeks mõista. Süüdimõistwaks otsuseks on tarwis kaks kolmandikku häältest. Ettekawatsetud tapmist karistab seadus kümne- kuni kahekümneaastase sunnitööga, kuna ettekawatsemata tapmise eest näeb nuhtlusseadustik kolm kuni kümme aastat sunnitööd ette."

Kohtu eesistuja pilk libises üle wandemeeste ringi. Pika rohelise kalewiga kaetud laua ümber istusid rahwa seast walitud mehed ja kuulasid pinewa tõsidusega kohtuniku sõnu.

Nõupidamise tuba oli wäike, ametlikult kõle ruum, mida walgustas üksainus laes rippuw lühter.

„Kas härradel on weel mõningaid küsimusi?" tahtis kohtu eesistuja teada.

Wandemehed wahetasid pilke. Nende ilmetest nähtus, et protsess erutas neid ja nad oleksid meeleldi weel pärinud seletusi, kuid keegi ei söandanud esimesena alata.

Wiimaks tõusis wandemeeste esimees, umbes wiiekümneaastane tõsine mees, kes oli teadlik wastutuse koormast, mis talle oli pandud.

„Kuidas areneb protsess nüüd edasi?" küsis ta. „Kas otsuse teatamisel mainitakse kaebealuse õiget nime — ametlike dokumentide järele on ta ju Wera Kirow — ja awaldatakse ka tema teo tõeline põhjus? Mulle tundub nimelt, et see on praegusel korral kõige olulisem küsimus. Ja ma usun, et wäljendan meie kõikide arwamist, mu härrad, kui ütlen, et peaksime õnnetule emale appi tulema... Kas härra kohtu eesistuja ei annaks meile selle kohta seletusi?"

Kohtu eesistuja waikis. Ta näis kõhklewat.

„Silmapilk, palun," kostis äkki weidi kähisew hääl. Kõikide pilgud pöördusid kõnelejale, kes oli tõusnud püsti. See oli pikk kõhetu mees, kelle kasin juuksekasw ja morn nägu tekitasid raugaliku mulje, kuigi mees oli alles keskealine. Kollaka ebaterwe jume tõttu tundus ta haiglasena. Enne edasikõnelemist wõttis ta prillid ninalt, hakates neid põhjalikult puhastama.

„Meie ei tohi unustada," jatkas ta kuiwa üksluise tooniga, „et kõigepealt on siin tegemist mõrwaga, mille karistamine on usaldatud meie hoolde. Otsuse langetamisel ei saa me arwestada kaastunnet kaebealuse wastu. Tema ei tohi meid mõjutada. Awalikkusel on õigus teada, missugustel motiiwidel ta toimis kuriteo ja millistel alustel me tegime oma otsuse. Nõuan, et awalikkuse eest ei warjataks midagi ja teen sellepärast ettepaneku..."

Ärritatud hüüded katkestasid ta seletuse. Algas äge waidlus. Wandemehed kargasid püsti ja kõnelesid närwlikult läbisegi.

„Aga mu härrad," ütles kohtu eesistuja, „need on küsimused, millede üle teil tulebki nõu pidada. Kuid eelkõige peate otsustama, kas kaebealune on süüdi wõi mitte... Kas kohus on suuteline täitma Wera Kowalskaja palwet päästa ta last raske pettumuse eest, on küsimus, mille otsustamine ei kuulu, kahjuks, teie ülesannete hulka..."

Kohtu eesistuja sammus ukse poole.

„Aga, taewapäralt, härra kohtunik," hüüdis üks wandemeestest ärritatult, „kas pole siis mingit wõimalust aidata seda õnnetut naist?"

„Wist mitte," wastas kohtu eesistuja tõsiselt ja kehitas kahetsedes õlgu. Siis wäljus ta toast.

3.

Suuri waewu oli „Sõnumite" reporter wallutanud koha telefoni kabiinis. Ta oli ammu kaotanud lootuse, et protsessi otsus pääseb weel õigel ajal õhtulehte. Kui otsust ei kuulutata lähema tunni jooksul, siis jääb see lõpuks ka warahommikusesse wäljaandesse hiljaks.

Toimetaja tegi talle ägedaid etteheiteid, kuid reporter wastas wihaselt:

„On see minu süü, et wandemehed nii kaua peawad nõu? Wõi mõtlete, et kohus tunneb huwi meie lehe wastu? Mingit uudist ei ole peale selle, et kohtu eesistuja kutsuti juba teist korda wandemeeste juure. Tont teab, miks nad wiiwitawad!"

Telefoni kabiini aknakesest wõis näha saali. Uudistades piidles reporter nõupidamistoa ukse poole.

Samal hetkel tormas publik jälle saali tagasi ja erutatult hüüdis reporter:

„Hallo! Oodake silmapilk! Istung algab jälle. Näib, et lõpp läheneb. Kohe teatan teile otsuse."

Ta wiskas kuuldetoru hargile ja sööstis saali.

Wiimasena istus ta oma kohale ajakirjanike lauas. Tribüün oli rahwast tulwil, kuigi aeg oli hiline. Ka tunnistajad olid juba saalis.

Nagu kangestunult istus kaebealune liikumatult oma kohale, pilk suunatud saatuslikule uksele! Wiimaks awanes see ja pühaliku tõsidusega nägudel ilmusid kaksteist wandemeest, kes nüüd aeglaselt ja wäärikalt sam-

musid oma pinkide poole. Kõikide pilgud olid suunatud kohtunikele, kes tunnmalt ja rahulikult asusid kohtulaua taha.

Üldine pinewus nakkas isegi prokurörisse. Ilmse huwiga ootas ta otsuse kuulutamist. Kõige närwilisem oli aga kaitsja, kes hajameelselt näris pliiatsi otsa ja waheldusseks soris oma aktides. Ta püüdis wandemeeste ilmetest mõistatada, mis ootas tema kaitsealust, kuid see oli asjatu waew.

Sel silmapilgul taipas Lisa Kirow alles, kui sügawalt teda huwitas õnnetu naine ja kui kahju tal oli temast. Hetke oli tal tunne, nagu oleneks tema, Lisa saatus sellest otsusest, mis kohe pidi langema. Tahtmatult otsis ta pilk proua Kirowit, kes talle julgustawalt noogutas pead.

Keset sügawat ja pidulikku waikust tõusis kohtu eesistuja ja pani oma bareti pähe. Teised kohtunikud järgnesid tema eeskujule ja samal hetkel tõusid wandemehed püsti. Publik samuti.

Surnukahwatuna ja wärisedes wahtis kaebealune ükfisilmi kohtu eesistujale otsa, kes wõttis laualt paberilehe ja luges nüüd rahulikult ja selgelt:

„Wandemeeste kohus on tunnistanud kaebealuse Wera Kowalskaja ettekawatsetud tapmises süüdi."

Otsus ei awaldanud Werale mingit mõju. Ta kartis ainult seda, et ta saladus paljastatakse weel wiimsel silmapilgul.

„Kaebealune Wera Kowalskaja," jatkas kohtunik, „mõistetakse, süüdpehmendawaid asjaolusid arwesse wõttes, kolmeks aastaks wangi. Eeluurimise all wiibimise aeg arwatakse karistusest maha."

Kohtu eesistuja wõttis bareti peast ja istus jälle.

Summutatud sosin läbis publiku read. Osa ajakirjanikke oli juba sööstnud saalist, et toimetustesse helistada. Teised kirjutasid weel.

Ainult kaebealune ei liigahtanud. See kõik polnud weel tähtis, oluline oli waid, kas säästetakse Lisat hirmsast pettumusest wõi mitte.

Kohtu eesistuja lehitses weidi pabereid, korraldas neid ja kõneles siis wabalt:

„Kaebealune Wera Kowalskaja tappis ettekawatsetult inimese ja nimelt pianisti Grigori Mihailowi, haawates teda surmawalt kahe lasuga. Mõrw toimus 28. nowembril 1928. a. Karistus pidi järgnema, sest arstiteaduslike asjatundjate seletuse kohaselt on kaebealune normaalne ja seega wastutaw oma tegude eest."

Kohtunik waikis wiiwu. Ta heitis kaebealusele kiire uuriwa pilgu.

Instinktiiwselt tajus Wera Kowalskaja, et see, mis nüüd järgneb, otsustab nii tema kui ta tütre saatuse.

„Kohus wõttis aga arwesse süüd pehmendawaid asjaolusid, mis on nii mõjuwad, et tegelikult kaebealune wäärib õigeksmõistmist. Sellepärast kohus on otsustanud toetada kaebealuse armuandmispalwet, mille esitamine on kaitsja ülesandeks..."

Pahaselt waatas kohtu eesistuja üles: üks ajakirjanikest kargas nii järsult ja räpakalt püsti, et ta tool lendas kolinal ümber. Kuid mehele märkust teha oli juba hilja, sest ta tormas parajasti uksest wälja.

Kulme kortsutades rääkis kohtunik edasi:

„Kinnisel kohtuistungil selgus, et Grigori Mihailow oli kaebealust wäga alatult kohelnud, purustades ta elu. Kuid weel olulisem moment, et kaebealune ei tapnud teda kättemaksu himust, waid selleks..."

Kohtunik wiiwitas waid sekundi, kuid Werale tun dus see igawikuna. Suutmata end walitseda, tõusis ta püsti, wärisedes t... erwest kehast.

Aga juba jatkas kohtunik:

„...et päästa noort tüdrukut wõrgutamisohust, mi s teda ähwardas moraalselt langenud mehe poolt."

Sügaw kaastunne peegeldus kohtuniku silmis, kui ta n...üüd Wera Kowalskajale otsa waatas ja waewalt märgatawalt noogutas pead.

Tribüünil puhkes elaw sumin, mis iga silmapilguga waljene s. Kuid Wera Kowalskaja ei kuulnud ega näinud midagi, mis toimus tem a ümber. Ta oli kohtuniku inimlikust headusest sügawalt wapustatud ja t a ei suutnud ometi weel uskuda, et tema tütart ei ähwardanud enam mi ngi oht. Alles pikkamisi taipas ta, et Lisa hingerahu oli päästetud ja ta s...lmad täitusid pisaratega, lunastuspisaratega.

4.

Palawikulise innuga lõpetasid ajakirjanikud oma ülewaat eid. Weidi pettunult lahkusid pealtkuulajad saalist, arutades omawahel, miks kohtunik wältis mainimast nimesid.

Wandemehed wiiwitasid weel. Näis, et mõnigi neist ol...ks õnnitlenud kaebealust, kui see oleks sobinud nende ametliku esinemisega.

„Trocadero" artistid naeratasid Werale ja mõned neist s...lmatorkawalt mingitud daamidest wiipasid talle terwituseks. Kuid Wera ei märganud nende poolehoiu awaldusi.

Niipea kui kohtu eesistuja lahkus oma kohalt, ruttas adwokaat talle järele, et kõnelda temaga armuandmispalwe esitamisest. Nüüd soowis ta Wera Kowalskajale õnne:

„Õnnitlen teid, proua Kowalskaja. Kas teate, mis see tähendab? See on sama hea kui oleksite mõistetud õigeks."

Aga Wera ei kuulanud ta sõnu. Ta oli ikka weel äärmuseni ärritatud.

Kuid adwokaat kõneles elawalt edasi:

„Teid oleks wõinud ametlikult õigeks mõista, kuid seda ei te...tud sellepärast, et siis kohus pidanuks awalikkusele teatama motiiwid, miks ta ei leidnud teid süüdi olewat. Nüüd on kõik korras. Weel täna annan palwe sisse..."

Wera Kowalskaja pilk otsis Lisat. Wiimased tunnistajad wäljusid kohtusaalist, kui teda polnud enam nende seas...

5

Norus päi sammus Wera Kowalskaja kahe wangiwalwuri saatel mööda pikka koridori, mis ühendab kohtuhoonet eeluurimiswanglaga. Oma esimeses rõõmus kohtuniku wastutuleku üle oli ta peagu unustanud oma saose, kuid nüüd tohutas teda mõte, et ta Lisat enam iialgi ei näe...

Wera Kowalskaja ei pööranud wähematki tähelepanu adwokaadile, kes käis tema kannul. Kui ta peatus, et teda hüwasti jätta, pomises Wera hajameelselt mõned tänusõnad ja sammus edasi.

Aga äkki seisatas ta jälle. Koridori lõpul, peatrepi salal seisis Lisa, õrnalt kaelustades proua Kirowit.

Wiimane silitas hellalt ta pead, püüdes ise warjata oma liigutust. Korraga pööras Lisa ja nagu kummalisel sunnil pea ja nägi Wera Kowalskajat, ja tal oli tunne, nagu kisuks teda salapärane jõud tolle naise poole.

Ta wabastus proua Kirowi embusest ja astus sammu Wera Kowalskaja suunas. Sügawalt waatasid nad teineteisele silma. Wera Kowalskaja pilgust hoowas nii palju soojust, et Lisa sümpaatia tema wastu muutus otsekohe tõsiseks kiindumuseks.

Märtrina tundus talle see imeline naine, kes seisis wangiwalwurite wahel ja kes praegu tuli kohtust wastust andmast raske kuriteo eest. Märtrina... ja korraga mõistis Lisa, et ta oli tapnud inimese ainult tema pärast... Tema, Lisa, pärast...

„Wabanda," sosistas ta proua Kirowile ja lähenes siis aeglaste kindlate sammudega Wera Kowalskajale, kes liikumatult seisis paigal.

Pärani silmil, nagu wõlutult jälgis Wera Kowalskaja oma lapse liigutusi. Ärritusest halwatud, polnud ta suuteline kõnelema.

Lisa arglik pilk aga muutus kindlamaks, kui ta waatas wõõra kahwatusse piinatud näkku.

„Tahtsin teile ainult," algas ta kogeldes, „mõtlesin ainult..."

Ja siis kogus ta julgust:

„Pean teile ütlema, et soowin teile kõike head!"

Wera Kowalskaja oli sügawasti wapustatud. Ta oleks tahtnud oma tütrele wastu rutata, haarata ta oma kaenlasse, suruda ta oma südame wastu... Kuid ta hoidis end tagasi.

Oli wõimatult raske seista nii ligidal oma lapsele ja olla talle siiski wõõras. Kuid Wera otsustas kiusatusele wastu panna — see oli tema wiimane ohwer.

Ta huuled tõmblesid, ta sulges silmad. Ja ta kujutas nii selgesti ette, kuidas ta emalikult kaisutab ja suudleb Lisat, et talle tundus, nagu juhtuks see tõesti ilmsi.

Mõte nii wõimsale õnnele wapustas teda lõplikult, ta tuikus ja üks wangiwalwuritest toetas teda.

Nagu ärgates unest awas Wera Kowalskaja silmad. Ta naeratas õnnelikult, peagu ebamaiselt. Ja ta silmitses Lisat hellalt ja emalikult.

„Tänan teid, preili Lisa."

Liigutatult waatas Lisa Kirow talle oma suurte ilusate silmadega otsa. Magus ja kibelew walu tuikas ta südames — ta teadis, et ta iialgi enam ei näe seda naist.

Wera Kowalskaja heitis weel wiimse õrna pilgu noorele tüdrukule. Siis, koondades terwe oma tahtejõu, ta pöördus ümber ja sammus trepist üles.

Julgelt ja kindlalt astus ta oma tulewikule wastu, teades, et ta ohwer polnud asjatu. Ja kui ta tagasi waadates nägi Lisat rõõmsalt sammuwat naise kõrwal, kes talle oli heaks ja hellaks emaks, walgusid ta silmadesse õnnepisarad.

Ta oli saawutanud oma sihi: Lisat ei waritsenud enam mingi hädaoht.

Lõpp.